

تحلیلی بر رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی شهرستان آق‌قلا از عملکرد دهیاری‌ها

بهمن صحنه

گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران
تاریخ دریافت: ۹۹/۳/۱؛ تاریخ پذیرش: ۹۹/۴/۳۱

چکیده

دهیاری مهم‌ترین و جدیدترین نهادی است که در عرصه مدیریت روستایی ایران شکل گرفته و مدیریت این نهاد بر عهده شخصی به نام دهیار است. این نهاد عمومی غیردولتی به منظور اداره امور روستا به صورت خودکفا و با شخصیت حقوقی مستقل در هر روستا تأسیس گردیده است. دهیاری به‌عنوان اهرم اجرایی دولت نقش مهمی در اجرا، نظارت و سازماندهی برنامه‌های توسعه در راستای دستیابی به سطحی مطلوب از توسعه پایدار روستایی دارد. این پژوهش با هدف تحلیلی بر رضایتمندی خانوارهای ساکن روستاهای شهرستان آق‌قلا از عملکرد دهیاری‌ها صورت گرفته است. پژوهش از نوع کاربردی و روش آن توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر پیمایش است و جامعه آماری آن را خانوارهای ساکن در ۸ روستای شهرستان آق‌قلا تشکیل می‌دهد که ۳۴۶ خانوار به‌عنوان حجم نمونه با فرمول کوکران تعیین گردید. به منظور ارزیابی عملکرد دهیاران در توسعه پایدار روستایی از ۵۱ شاخص در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی منطبق بر ۴۸ بند وظیفه محوله به دهیار در قالب طیف لیکرت استفاده شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مبتنی بر پرسش‌نامه محقق ساخته که روایی محتوایی آن توسط اساتید و متخصصان تأیید و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ برابر ۸۴ درصد به دست آمده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل همبستگی کای اسکور و مقایسه میانگین فریدمن و کروسکال‌والیس در محیط نرم‌افزاری SPSS و برای تهیه نقشه از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل همبستگی در مؤلفه‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که رابطه معنادار تا سطح اطمینان ۹۹ درصدی بین سطح تحصیلات با متغیرهای اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی وجود دارد؛ همچنین نتایج آزمون کروسکال‌والیس نشان‌دهنده تفاوت معنادار ۹۹ درصدی سطح رضایت روستاییان در هشت روستای مورد مطالعه از عملکرد دهیاری‌ها در زمینه‌های مختلف است. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، مهم‌ترین مشکل دهیاری‌ها کمبود منابع مالی برای توسعه روستا بوده و میزان رضایت از عملکرد دهیاری‌ها در ابعاد مورد بررسی در روستاهای پرجمعیت‌تر به خاطر قدرت مطالبه‌گری ساکنان، بسیار بیشتر از روستاهای کم‌جمعیت بوده است. از اینرو تشویق و ترغیب دهیاری‌ها در اجرایی کردن طرح‌های درآمدزا با ارائه طرح‌های فرادستی در راستای منابع پایدار درآمدی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

واژه‌های کلیدی: عملکرد دهیاری‌ها، رضایتمندی ساکنان، توسعه پایدار روستایی، شهرستان آق‌قلا.

مقدمه

توسعه پایدار روستایی فرایندی است که بهبود شرایط محیط روستا، توأم با بهبود زندگی روستاییان را ضمن حفاظت از محیط زیست روستا در نظر دارد. در توسعه پایدار روستایی پرداختن به جایگاه و نقش مدیریت روستایی از الزامات توسعه است. یکی از مهم‌ترین ابعاد توسعه روستایی و شاید بتوان گفت مهم‌ترین بُعد آن، مدیریت روستایی است که نقش بسیار مهمی در هماهنگی فعالیت‌های توسعه روستایی بر عهده دارد. مدیریت روستایی در ایران دارای سابقه طولانی بوده و تحولات گسترده‌ای را پشت سرگذرانده است (سربرقی مقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۹). آنچه که اهمیت فراوان دارد بحث پایداری است زیرا بدون برنامه‌ریزی دقیق و عدم توجه به توانایی‌های منطقه باعث آسیب رساندن به محیط و منطقه می‌شود (خواج‌شاه‌کوهی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹۳). روستا کوچکترین واحد تقسیمات کشوری است که توسط مدیر روستا یا دهیار اداره می‌شود. این دهیارها در مراکز به نام دهیاری مشغول به کار هستند در حال حاضر بیش از ۳۷ هزار دهیاری در روستاهای کشور تشکیل شده است که به حدود ۱۹ میلیون نفر جمعیت روستایی خدمات ارائه می‌دهند. تعریف مفهوم مدیریت روستایی به دلیل پیچیدگی موضوع و مفهوم مورد بررسی و ارائه تعریفی جامع از مدیریت روستایی بسیار دشوار است، اگر روستا همچون سازمانی در نظر گرفته شود، لازم است که در رأس آن عنصری برای برنامه‌ریزی آینده و اداره امور کنونی قرار گیرد این عنصر مدیریت روستا نام دارد. با تصویب قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب خردادماه ۱۳۷۵ (موسوم به قانون شوراها) و قانون تأسیس دهیاری‌ها در سال ۱۳۷۷، دهیاری در نوک پیکان مدیریت روستایی قرار گرفت و در عمل یکی از اجزای دولت محلی در سطح نواحی روستایی شکل گرفت. بر این اساس، ساختار مدیریت روستایی کشور بر پایه دو رکن شورای

اسلامی روستا به عنوان نهاد تصمیم‌گیر و دهیاری به عنوان نهاد اجرایی شکل گرفت. این نهاد که از استقلال حقوقی و مالی برخوردار است و علاوه بر استفاده از عوارض ملی، توانایی وضع و وصول عوارض محلی را برای ارائه خدمات عمومی نیز دارد، متولی عمران و توسعه روستایی در سطح نواحی روستایی محسوب می‌شود. از سوی دیگر با توجه به نهاد غیردولتی و خودکفا بودن، ماهیتی مستقل از دولت یافته است که این امر موقعیت ویژه‌ای را برای دهیاری نسبت به سایر دستگاههای اجرایی کشور که دولتی و منصوب به دولت هستند، ایجاد می‌کند، زیرا از یک‌سو دهیاری همچون شهرداری، نهادی عمومی و غیردولتی است که با نظارت و تصویب و تأیید شورا فعالیت می‌کند و از سوی دیگر موظف به انجام کارکردهایی است که در حیطه وظایف دستگاههای دولتی در سطوح بالاتر از روستاست. این مسئله جایگاه و ماهیتی خاص برای دهیاری ایجاد می‌نماید که فراتر از مسئول اجرای مصوبات شورا خواهد بود. اکنون که از تصویب قانون تأسیس دهیاری‌ها چند سالی می‌گذرد و به پشتوانه قوانین، مدیریت روستایی به طور نسبی قوام گرفته است، ضروری است عملکرد این نهاد مردمی مورد بررسی قرار گرفته تا زمینه مناسبی برای افزایش توانمندی‌ها و رفع کاستی‌ها فراهم گردد.

پیشینه پژوهش

هر سازمانی برای کارایی و اثربخشی بیشتر فعالیت‌های خود به خصوص رضایتمندی ساکنان، نیازمند ارزیابی دقیق عملکرد می‌باشد. روستا به عنوان یک واحد اجتماعی و دهیاری نیز به‌عنوان یک سازمان و نهاد عمومی غیردولتی از این مقوله جدا نیست. تاکنون پژوهش‌های گسترده‌ای در زمینه مدیریت روستایی و دهیاری‌ها انجام شده است، لذا لازم است با برخی از این پژوهش‌ها آشنا شد.

جدول ۱: پیشینه تحقیق

پیشینه داخلی	
دهیاری‌ها می‌توانند نقش مهمی در توسعه روستایی به ویژه بهبود اوضاع کالبدی - فیزیکی ایفا نمایند. از طرفی ضعف‌هایی در مدیریت کنونی وجود دارد که نظارت عالی‌ه استانداری‌ها، اختصاص بودجه بیشتر، برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با وظایف دهیاری و... ضروری است.	مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴)
دهیاری‌ها از زمان شکل‌گیری خود تاکنون نقش مؤثری در توسعه روستاهای مورد مطالعه ایفا کرده‌اند. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، مهم‌ترین مشکل دهیاری‌ها در فرآیند توسعه روستایی، کمبود منابع مالی و اعتباری برای توسعه بیشتر روستاست که علاوه بر کمک دولت، دهیاری‌ها نیز با مشارکت مردم باید راه‌هایی برای تأمین مالی اتخاذ کنند.	تقدیسی و همکاران (۱۳۹۰)
تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده با آزمون‌های آماری ویلکاکسون، T زوجی و رگرسیون لجستیک بیانگر آن است که در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی - زیست‌محیطی، رضایتمندی روستاییان با عملکرد دهیاری‌ها رابطه معنی‌دار دارد همچنین بیشترین تأثیرگذاری در رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران به عامل اقتصادی باز می‌گردد.	خواجه شاهکوهی و همکاران (۱۳۹۱)
در تمام ابعاد رفتاری، کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی، کیفیت خدمات دهیاری‌ها اندک بوده و شکاف بین ادراک و انتظار روستاییان به ویژه در بُعد اقتصادی بیش از سایر ابعاد است. همچنین مشخص شد بین متغیرهایی چون کیفیت رفتار دهیار، سن دهیار و شرکت وی در دوره‌های آموزش ضمن خدمت با کیفیت خدمات دهیاری در ابعاد گوناگون، ارتباط مثبت وجود دارد. علاوه‌براین از نظر عواملی چون سطح تحصیلات دهیار، شغل دوم و نوع حضور وی در روستا تفاوت معناداری در کیفیت خدمات دهیاری‌ها مشاهده شد.	حیدری ساربان و همکاران (۱۳۹۴)
با هدف بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد دهیاری‌ها در روستاهای شهرستان اصفهان انجام گرفت. عملکرد دهیاری‌ها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، عمرانی، زیربنایی و زیست‌محیطی در سطح متوسط قرار داشتند؛ همچنین، بُعد اجتماعی و فرهنگی بیشترین و بعد اقتصادی و زیست‌محیطی کمترین توجه و فعالیت را به خود اختصاص دادند.	برقی و قنبری (۱۳۹۶)
بین سه مؤلفه نهادی، اجتماعی و اقتصادی میزان آگاهی از قوانین و مقررات و سه مؤلفه نهادی، اجتماعی و اقتصادی ارتقاء مدیریت مطلوب روستایی رابطه معنادار و همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. به طور کلی سه مؤلفه نهادی، اجتماعی و اقتصادی توانسته‌اند به ترتیب ۲۹/۱ درصد، ۱۴/۵ درصد، ۱۵/۲ درصد از تغییرات درونی سه مؤلفه نهادی، اجتماعی و اقتصادی مدیریت مطلوب را تبیین کنند. در عین حال تأیید رابطه بین سطح توسعه‌یافتگی روستاها و میزان آگاهی دهیاران از قوانین و مقررات و مدیریت مطلوب روستایی، نشان می‌دهد که با بالا رفتن سطح توسعه‌یافتگی روستاها، میزان آگاهی دهیاران از قوانین و مقررات و همچنین مدیریت مطلوب روستایی نیز به میزان قابل قبولی بهبود می‌یابد.	بدری و همکاران (۱۳۹۷)
پیشینه خارجی	
دولت‌های محلی روستایی اغلب فاقد ظرفیت برای تجزیه و تحلیل و نظارت بر وضعیت مالی خود هستند. در این پژوهش به سه روش به بررسی وضعیت مالی روستاهای مینه‌سوتا پرداخته و نقاط قوت و ضعف، سودمندی و سهولت و یا دشواری آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.	Beth Walter Honadle and Mary Lloyd-Jones (1998)
میزان همکاری دولت‌های ملی در مناطق روستایی دره تنسی را مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه رسیده است که عواملی مانند فقدان طرفداری قوی برای پروژه‌های تعاونی، سوءظن به یکدیگر و تفاوت در منابع موجود مانع همکاری بین آنها شده است. در مقابل انگیزه‌های مالی میزان همکاری را افزایش می‌دهد.	Steven Brent Lackey, David Freshwater, Anil Rupasingha (2002)
به بررسی جلوه‌های محلی، تغییر اجتماعی و زیست‌محیطی و نقش در حال تغییر دولت‌های محلی در روند نظارتی در استان ژجیانگ می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد توانایی دولت‌های محلی در ایجاد ارتباط بین سیاست‌های ملی و استانی و اولویت محلی در فرایندهای توسعه محلی بسزا است. با این حال ارزیابی استقلال در سطوح محلی از دولت هنوز قابل بحث است.	Mark W. Skinner, Alun E. Joseph, Richard G. Kuhn(2003)
به بررسی سیستم عدم تمرکز و ارزیابی مکانیسم‌های مشارکتی حکومت در اوگاندا برای بهبود روند توسعه روستایی است. نتایج بازگوی این مطلب هستند که برای رسیدن به اهداف اصلی تمرکززدایی و مشارکت در توسعه روستایی نیاز به تقویت نقش جامعه محلی در بسیج منابع است.	Umar Kakumba (2010)
به شناخت و اهمیت دولت‌های محلی در فرایند توسعه روستایی می‌پردازد. بررسی‌ها نشان داده است که دولت محلی در پاسخ به چالش‌های تأمین زیرساخت‌های روستایی و بهبود آن ضعیف بوده است. همچنین در مناطقی که تا حدودی زیرساخت‌های روستا بهبود یافته با مشکلات زیست‌محیطی همراه بوده است که رابطه معنی‌داری با توسعه دارد.	Tolu Lawal (2014)

دهیار همیشه یکسان نبوده است. با توجه به این‌که مدیریت همواره یکی از مباحث مهم و اساسی در توسعه پایدار روستایی بوده است این پژوهش با نگاهی

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده مؤید این مطلب است که دهیار نقش مؤثری در موفقیت انواع برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی دارد اما میزان موفقیت

به تحقیقات پیشین سعی دارد با رویکردی جامع؛ فعالیت‌ها و عملکرد دهیار بر اساس ۴۸ وظیفه محوله بر آنان در توسعه روستایی را از دیدگاه روستاییان شهرستان آق‌قلا مورد ارزیابی قرار دهد.

مبانی نظری

روستاها به منزله مکان‌هایی خاص با شیوه زندگی و فعالیت‌هایی متفاوت نسبت به شهرها، نیازمند الگوی مدیریتی مجزا و منطبق با شرایط اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناختی حاکم بر روستا هستند. با عنایت به تعریف مدیریت به صورت عام، می‌توان مدیریت روستایی را برنامه‌ریزی برای روستا، سازماندهی اقدام توسعه‌ای و هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده دانست. به عبارت دیگر، مدیریت روستایی علم تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی، اقتصادی و در جامعه روستایی است در نتیجه بر اساس تعریف توسعه روستایی، می‌توان گفت که مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی و هدایت جامعه روستایی از طریق شکل‌دهی سازمان‌ها و نهادهای دست‌اندرکار در اداره مناطق روستایی است. بررسی مدیریت روستایی در ایران نشان می‌دهد که تحولات زیادی در زمینه مدیریت محلی رخ داده و مدیریت روستایی محلی، همواره فراز و نشیب‌های زیادی را پشت سر گذاشته است. در روند تحول مدیریت روستایی، ایجاد زمینه برای شکل‌گیری دهیاری‌ها رفع خلا وجود سازوکار اجرای فعالیت‌های اجرایی در روستا و اختصاص بخشی از عوارض متمرکز، فصل‌نویسی را در مدیریت روستایی گشوده است (قربانی و رضانی، ۱۳۹۶: ۲۰). اگر در گذشته افرادی مانند مالک یا کدخدا می‌توانستند امور عمومی روستاها را اداره کنند، امروزه به دلیل پیچیدگی مسائل و پیدایش نیازهای متعدد و ضرورت دستیابی به توسعه، نیاز به سازمان‌های تخصصی و بوروکراتیک در عرصه مدیریت محلی مانند دهیاری است (فیروزآبادی و ایمانی جاجرمی، ۱۳۹۱: ۶۱). با وجود زمینه و پشتوانه‌های قانونی برای ایفای نقش مدیریت محلی و مداخله در فرایند توسعه روستا و از جمله توسعه و گسترش فیزیکی سکونتگاه‌های

روستایی، بررسی نقش‌آفرینی و میزان تأثیرگذاری مدیریت روستایی سطح خرد نیازمند کنکاش و تحقیق است (بدری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۴۹). مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل‌دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها وسایل تأمین هدف‌های جامعه روستایی هستند. مدیریت روستایی فرایند چندجانبه‌ای است که شامل سه رکن، مردم، دولت و نهادهای عمومی است. در این فرایند با مشارکت مردم و از طریق تشکیلات و سازمان‌های روستایی و برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا گردیده و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۱). امروزه، توجه به توسعه پایدار روستایی و همچنین، توجه به ساختار مدیریت روستایی از محورهای اساسی در تحلیل مسائل روستایی است (برقی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸). این توسعه بهبود معیشت روستاییان در یک روند پایدار و برابر اجتماعی و محیطی است که دسترسی بهتر به سرمایه‌های طبیعی، انسانی، مادی، فنی و اجتماعی و خدماتی را فراهم می‌سازد (Atchoarena and Gasperini, 2003: 21) و ارکان اساسی آن عبارتند از پیشرفت اقتصادی، پویایی اجتماعی و کیفیت محیطی (Drakakis and Smith, 1995: 663)؛ بنابراین توسعه پایدار روستایی دارای ابعاد و ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی است که بیانگر مفهومی موزون و به هم‌پیوسته در قالب کلیتی واحد و دارای تعامل است. مدیریت روستایی ابزاری برای تحقق نتایج مفید و پایدار است. این مدیریت موجب توانمندسازی روستاییان برای توسعه پایدار و کاهش فقر شده است (Rashidpour et al., 2011: 177). آگاهی اندک مدیران از قوانین و مقررات حوزه عملکردی خود، یکی از چالش‌های اساسی مدیریت روستایی در دستیابی به مدیریت مطلوب است.

در قالب این تعریف کلی می‌توان اهداف خرد زیر را برای مدیریت روستایی در نظر گرفت: ۱- نوسازی و بهسازی محیط فیزیکی روستایی؛ ۲- هدایت و نظارت

دسترس بودن نیروی کار و دسترسی به اطلاعات (Zbinden and Lee, 2005: 262) از جمله این عوامل است. در همین حال محققان زیادی اعتقاد دارند یکی از پارامترهای مهم برای افزایش مشارکت کشاورزان و به خصوص کشاورزان خرده‌پا در برنامه‌های توسعه، مالکیت و دسترسی به اراضی بزرگ می‌باشد (Pagiola et al, 2007: 14, Wauters et al, 2010: 86, Knowler and Bradshaw, Yiridoe et al, 2007: 26, Kosoy et al., 2008: 2084). امروزه کشورهای زیادی اقدام به تهیه و اجرای برنامه‌های توسعه روستایی و در زمینه‌های مختلف آن می‌کنند. یکی از راهکارهایی که می‌تواند باعث موفقیت این برنامه‌ها شود، مشارکت روستاییان فقیر و گروه‌های هدف است، در همین راستا در طی سال‌های اخیر در کشورهای مختلف دنیا به ارزیابی عملکرد مدیریت روستایی پرداخته می‌شود. در واقع، سرعت فزاینده رقابت جهانی به علت ظهور تکنولوژی‌های جدید سبب برجسته شدن نقش ارزیابی مستمر عملکرد به عنوان نیاز رقابتی و استراتژیک در بسیاری از سازمان‌های جهان شده است. ارزیابی عملکرد، فرآیندی است که به سنجش و اندازه‌گیری، ارزش‌گذاری و قضاوت درباره عملکرد یک سازمان یا مدیر طی دوره‌ای معین می‌پردازد. در این راستا جمع‌آوری اطلاعات عملکرد و استفاده از آن باعث رشد و بهبود عملکرد می‌شود. سازمان‌ها، احتیاج به اندازه‌گیری عملکرد برای تشریح عملکرد خود، تعیین پیشرفت و ارزیابی نتایج دارند (Schneiderman, 2006: 9). مشارکت بدون شک عامل اساسی در فرآیند دستیابی به توسعه همه‌جانبه است؛ اما تمرکز به شیوه‌های مدیریتی سنتی سبب گردیده تا به اهمیت ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اجتماعی ساکنان روستاها در زمینه مدیریت توسعه روستایی توجه جدی نشده و این کار ضمن این‌که موفقیت برنامه‌ها را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است، در عین حال مانع از شکل‌گیری زمینه‌های لازم برای استفاده از قابلیت‌ها و توانایی‌های روستاییان به عنوان ذینفعان اصلی برنامه‌های توسعه گردد (حیدری ساربان و مجنون، ۱۳۹۵: ۸۹). دستیابی به پیشرفت و آبادانی، مستلزم توجه به ابعاد گوناگونی است که طی فرآیند تدریجی

بر فرایند عمران روستایی؛ ۳- ارتقای شرایط کار و زندگی (دربان‌آستانه، ۱۳۸۹: ۱۵). هدف مدیریت روستایی دستیابی به توسعه و به دنبال آن توسعه پایدار روستایی است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲: ۹۳؛ رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۷). پس مدیریت روستایی دارای نقاط مشترکی با اهداف توسعه روستایی و توسعه پایدار است که عبارتند از: ۱- تامین نیازهای اساسی؛ ۲- افزایش تولید و امنیت غذایی؛ ۳- کاهش فقر؛ ۴- افزایش درآمد؛ ۵- حفظ محیط زیست؛ ۶- توسعه فرصت‌های شغلی؛ ۷- افزایش مشارکت و اعتماد به نفس. این اهداف مشترک مبتنی بر اصول بنیادینی است که هیچ کشوری نمی‌تواند آنها را نادیده بگیرد؛ یعنی برآیند این اصول و اهداف باید منجر به عدالت - به ویژه عدالت مکانی - شود (فیروزنیا و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۴۳)؛ بنابراین هدف کلان مدیریت روستایی، حرکت برای رسیدن به وضعیت مطلوب با استفاده از توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در روستا، هم‌سو با بهبود وضعیت جامعه روستایی است (طالب، ۱۳۷۶: ۶؛ طالب و عنبری، ۱۳۷۵: ۶۷). یکی از اهداف پایه‌ای مدیریت روستایی برطرف کردن نیازهای اولیه روستاییان است. از آنجاکه انسان‌ها بر اساس جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند و محیطی که از آن تأثیر می‌پذیرند دارای نیازهای متفاوتی‌اند، بنابراین مدیریت روستایی در روستاهای مختلف به شکل متفاوتی عمل می‌کند و الگوی مدیریتی ثابتی برای تمام روستاها استفاده نمی‌شود.

یکی از مفاهیمی که با مدیریت و توسعه در ارتباط بوده و اغلب با انتقال قدرت همراه بوده بحث مشارکت است. در بُعد توسعه روستایی، مشارکت شامل دخالت مردم در فرایندهای تصمیم‌گیری در اجرای طرح‌ها و سهم آنها از منابع طرح‌های توسعه و مداخله آنها در ارزیابی اینگونه طرح‌ها یاد می‌شود. بررسی‌های مختلف محققان نشان می‌دهد، عوامل مختلفی در میزان مشارکت روستاییان و تأثیرپذیری آنها از برنامه‌های توسعه روستایی مؤثر است، از دیدگاه محققان عواملی چون سن و آموزش (Langpa, 2004: 375, Mullan and Kontoleon, 2009: 8, Ayuk, 1997: 189, Kosoy et al, 2008: 2083, Zamani, 2009: 859)

از سوی دیگر موظف به انجام کارکردهایی است که در حیطه وظایف دستگاههای دولتی در سطوح بالاتر از روستا می‌باشد. این مسئله جایگاه و ماهیتی خاص برای دهیاری ایجاد می‌نماید که فراتر از مسئول اجرای مصوبات شورا خواهد بود.

روش تحقیق

پژوهش از نوع کاربردی و روش آن توصیفی - تحلیلی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات میدانی پرسش‌نامه است. جامعه آماری شامل ۸ سکونتگاه روستایی شهرستان آق‌قلا در استان گلستان با تعداد ۳۴۰۲ خانوار انتخاب و برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده و تعداد ۳۴۶ پرسش‌نامه در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای در ۴ بُعد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی تکمیل گردید. روایی محتوایی پرسش‌نامه‌ها بر اساس تأیید متخصصان و اساتید حوزه جغرافیای روستایی تعیین و پایایی با ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و عدد ۸۴ درصد به دست آمد. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نمونه‌های آماری فریدمن، کای اسکور و کروسکال والیس در محیط نرم‌افزاری SPSS تجزیه و تحلیل شدند و برای تهیه نقشه از نرم‌افزار ArcGIS بهره گرفته شد.

متغیرهای پژوهش

در توسعه پایدار روستایی، مدیریت یعنی تنظیم رابطه بین انسان با محیط زیست خود که در آن به پیوند نظام‌های اجتماعی، اقتصادی با نظارت‌های بوم‌شناختی توجه می‌شود (فیروزنیا و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۵۴)؛ بنابراین در فرایند توسعه پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در ابعاد اصلی اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی در نظر گرفت که هر یک از این ابعاد دارای جنبه‌های خاص خود هستند و اهداف مدیریتی در آنها متفاوت است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۰).

و تکاملی صورت می‌گیرد. فرهنگ، اقتصاد، محیط‌زیست و... در رابطه‌ای متقابل با یکدیگر قرار دارند و نمی‌توان با توسعه و رشد نامتوازن یکی از ابعاد به توسعه پایدار دست یافت. بعد از انقلاب اسلامی، ساخت اجتماعی در سطح روستاها دچار تغییرات اساسی شد و آنچه تا پیش از این در روستاها وجود نداشت به شکل قانونی ایجاد گردید و اداره امور را بر عهده گرفت. به این ترتیب جایگاه مردم در نظام تصمیم‌گیری مشخص گردید و بر خلاف گذشته، تصمیمات مردم به طور مستقیم بر زندگی آنان تأثیرگذار شد، با وجود این؛ باز هم خلا نهاد مجری در روستا احساس می‌شد.

بررسی وظایف محوله به دهیاری‌ها نشان می‌دهد در مجموع ۴۷ بند وظیفه برای دهیاری‌ها در نظر گرفته شده است که از نظر ماهیت در پنج گروه فعالیت‌های ستادی و اداری، اقتصادی - مالی، خدماتی - اجتماعی - سیاسی، کالبدی - عمرانی، بهداشتی - زیست‌محیطی قابل طبقه‌بندی است. مستند به ماده واحده قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور، مصوب ۱۳۷۷/۴/۱۴ و نیز ماده ۲ اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها، مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۱، دهیاری به عنوان نهادی عمومی غیردولتی محسوب می‌شود که دارای شخصیت حقوقی مستقل است و وظایفی برای آن تدوین شده است. به این ترتیب دهیاری به عنوان آخرین حلقه در نهاد اجرایی کشور است که قانون منبعت از قانون اساسی تشکیل شوراهای اسلامی روستا را برای نظارت به اجرای هر چه مطلوب‌تر وظایف آن تعیین کرده است. از سوی دیگر با توجه به نهاد غیردولتی و خودکفا بودن، ماهیتی مستقل از دولت یافته است که این امر موقعیت ویژه‌ای را برای دهیاری نسبت به سایر دستگاههای اجرایی کشور که دولتی و منصوب به دولت هستند، ایجاد می‌کند؛ زیرا از یک‌سو دهیاری همچون شهرداری، نهادی عمومی و غیردولتی است که با نظارت و تصویب و تأیید شورا فعالیت می‌کند و

جدول ۲: روستاهای مورد مطالعه شهرستان آق قلا

تعداد سهم هر روستا	تعداد خانوار روستا	نام روستا	تعداد نمونه	جمع کل خانوار
۱۱	۱۰۷	تازه‌آباد	۳۴۶	۳۴۰۲
۱۳	۱۲۶	سیدلر		
۳۹	۳۷۹	سلاقی یلقی		
۶۱	۶۰۲	قانقرمه		
۱۲۴	۱۲۱۹	چین سبلی		
۳۵	۳۴۴	میرزاعلی یلقی		
۳۰	۲۹۶	سقریلقی		
۳۳	۳۲۹	یلمه‌خندان		

جدول ۳: متغیرهای مورد مطالعه

مقیاس	متغیر	مقیاس	متغیر	شاخص
ترتیبی	جذب سرمایه‌گذاری به محیط روستایی	ترتیبی	تشویق روستاییان به توسعه صنایع دستی	اقتصادی
ترتیبی	حمایت از سرمایه‌گذاران ساکن در روستا	ترتیبی	تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات کشاورزی	
ترتیبی	ایجاد اشتغال و گسترش فعالیت‌های تولیدی روستایی	ترتیبی	تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات دامی	
ترتیبی	درآمدزایی برای روستا	ترتیبی	تشویق به ارائه محصولات به صورت آنلاین (الکترونیکی / فضای مجازی)	
ترتیبی	شناسایی زمینه‌های اشتغال برای روستاییان	ترتیبی	تنظیم و ارائه بودجه سالانه	
ترتیبی		ترتیبی	تلاش در وصول عوارض	
ترتیبی	تلاش در بالا بردن سطح آگاهی ساکنان	ترتیبی	سرعت و جدیت دهیار در رسیدگی به مشکلات روستاییان	اجتماعی
ترتیبی	رسیدگی به اختلافات بین اهالی روستا	ترتیبی	مشارکت ساکنین در تصمیم‌گیری‌ها	
ترتیبی	حفظ بناها و آثار باستانی روستا	ترتیبی	ارتباط مستمر دهیار با مسئولان	
ترتیبی	تلاش در برخورداری روستا از فعالیت‌های تفریحی	ترتیبی	تکریم ارباب رجوع	
ترتیبی	تلاش در جهت ارتقا امنیت روستا	ترتیبی	رسیدگی به وضعیت حمل و نقل روستایی (تاکسی و...)	
ترتیبی	تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی روستا	ترتیبی	آگاهی دهیار از مشکلات محلات	
ترتیبی	معرفی خانوارهای بی‌سرپرست و بی‌بضاعت به سازمان بهزیستی	ترتیبی	رسیدگی به وضعیت فضاهای آموزشی	
ترتیبی	ایجاد مؤسسات خیریه و صندوق‌های قرض‌الحسنه	ترتیبی	امدادرسانی به موقع و مناسب در مواقع بحرانی (سیل و...)	
ترتیبی	رسیدگی به وضعیت سرویس‌های بهداشتی عمومی	ترتیبی	جمع‌آوری منظم زباله و پسماند	کالبدی
ترتیبی	رسیدگی به وضعیت سالن ورزشی و محل بازی کودکان	ترتیبی	رسیدگی به کانال‌ها، جوی‌ها و آب‌های روان	
ترتیبی	رسیدگی به وضعیت بهداشت و درمانگاه	ترتیبی	تامین امنیت ساکنین از طریق نصب نرده، خط‌کشی عابر پیاده، سرعت‌گیر	
ترتیبی	رسیدگی به زیرساخت‌های روستا	ترتیبی	تلاش در نصب تابلوهای راهنما، علائم ایمنی و تابلوهای راهنمایی و رانندگی	
ترتیبی	رسیدگی به آب‌خوری‌ها	ترتیبی	ساماندهی کارگاه‌ها	
ترتیبی	رضایت از تعداد نیمکت‌ها برای نشستن و استراحت	ترتیبی	رسیدگی به چهره‌ی ظاهری، میلمان روستایی	
ترتیبی	رضایت از تعداد سطل زباله	ترتیبی	قاطعیت در برخورد با ساخت و ساز غیر مجاز	
ترتیبی	پیگیری طرح هادی روستا	ترتیبی	رسیدگی به کف‌پوش پیاده‌روها	
ترتیبی	صدور پروانه ساختمان‌هایی که در محدوده قانونی روستا ساخته می‌شوند	ترتیبی	وضعیت روشنایی خیابان‌ها در شب	
ترتیبی	رنگ آمیزی معابر	ترتیبی	مقابله با حیوانات موذی و مزاحم (سگ و موش و...)	
ترتیبی	وضعیت بهداشتی نانوائی‌ها و فروشگاه‌های مواد غذایی بر اساس ضوابط	ترتیبی	حفظ چشم‌اندازهای طبیعی روستا	زیست محیطی
ترتیبی	رضایت از بهداشت ساکنان روستا و تشریک مساعی با وزارت بهداشت	ترتیبی	جلوگیری از استقرار واحدهای مسکونی در حریم سیلاب‌ها	

ماخذ: بدری و همکاران، ۱۳۹۲. برقی و قنبری، ۱۳۹۶. برقی و همکاران، ۱۳۹۳. تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۰. خواجه‌شاهکوهی و همکاران، ۱۳۹۵. دربان‌آستانه ۱۳۸۹.

دهیاری‌ها در ۴ بُعد و با استفاده از متغیرهای زیر مورد سنجش قرار گرفته است.

محدوده مورد مطالعه

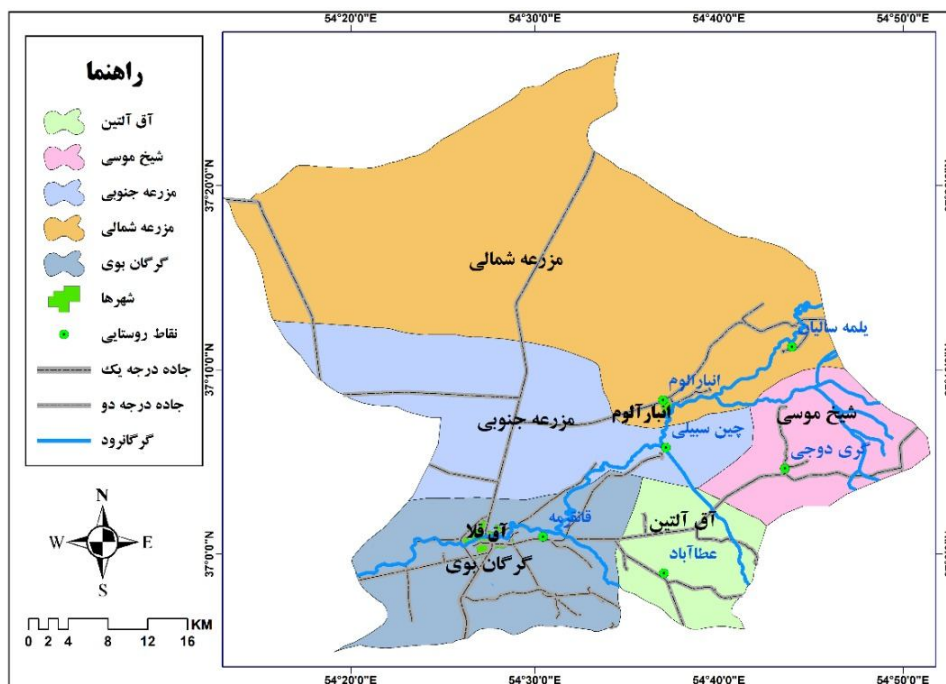
استان گلستان یکی از استان‌های نوبنیاد، اما با پیشینه تاریخی ایران است که طبیعت چشم‌نواز آن، مردمانی با زبان و فرهنگ گوناگون را در خود جای داده است. این استان تا سال ۱۳۷۶ بخشی از استان مازندران بود، اما در آن سال به صورت استانی مستقل درآمد و شهرستان گرگان به عنوان مرکز آن برگزیده شد. این استان با وسعت ۲۰۳۲۸ کیلومتر مربع (۱/۳۳ درصد کل مساحت کشور)، از شمال به کشور ترکمنستان، از جنوب به استان سمنان، از غرب به استان مازندران و از شرق با استان خراسان شمالی مرز مشترک دارد. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۸۶۸۸۱۹ نفر در این استان سکونت داشته و بیشتر آنان به فعالیت‌های کشاورزی اشتغال دارند. شهرستان آق‌قلا یکی از شهرستان‌های استان گلستان است که در بین ۵۴ درجه و ۱۴ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این شهرستان از جنوب به شهرستان‌های گرگان و علی‌آباد، از شرق و شمال به شهرستان گنبد کاووس و از غرب به شهرستان ترکمن محدود می‌شود. وسعت شهرستان آق‌قلا ۱۷۶۳/۱۵ کیلومتر مربع (۸/۶۳ درصد مساحت استان و به عبارتی رتبه دوم از نظر وسعت در بین شهرستان‌های استان) است. بر اساس تقسیمات اداری و کشوری این شهرستان از دو بخش (مرکزی، وشمگیر)، دو شهر (آق‌قلا و انبارالوم)، پنج دهستان و ۸۶ آبادی تشکیل شده است (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵).

بُعد اقتصادی: هدف مدیریت ایجاد فضای مناسبی برای توسعه اقتصادی است که طی آن کارآیی، عرضه کالا و خدمات مورد نیاز افزایش می‌یابد و به تبع آن سطح زندگی و رفاه عمومی ترقی پیدا می‌کند؛ بنابراین در محیط روستا، هدف مدیریت اقتصادی تأمین سرمایه، تأمین تغذیه، جلوگیری از خروج سرمایه، ایجاد زمینه اشتغال، کارآفرینی، تأمین بازار برای فروش کالاها و خدمات تولیدی و کنترل میزان مصرف، مدیریت عرضه و تقاضا است.

بُعد اجتماعی: هدف ایجاد زمینه مناسب برای توسعه انسانی است که شامل تغییرات متوالی و مستمر در به دست‌آوردن الگوهای یک زندگی مطلوب برای کلیه افراد یک منطقه یا کشور با در نظر گرفتن استعدادهای بالقوه افراد و مکان‌های زیست آن است.

بُعد کالبدی: بافت کالبدی روستاها علاوه بر دخالت مستقیم افراد جامعه، از عوامل محیطی نیز تأثیر می‌پذیرند؛ بنابراین خصوصیات کالبدی روستاها تحت تأثیر دو گروه کلی عوامل مرتبط با محیط یا طبیعت و انسان شکل می‌گیرد. انسان‌ها بر اساس تجربه و خرد جمعی، روستاها را به گونه‌ای که نیازهای آنها را تأمین سازد، شکل داده‌اند. فضاهای جمعی، از سرپناهمای ساده انسانی در جوامع اولیه و یا آتش مقدسی که برگرد آن جمع می‌شدند، آغاز گردید و با گسترش روابط اجتماعی، این فعالیت‌ها در انواع فضاها نظیر خانه، معبد، بازار، کوچه، میدان و... گسترش پیدا کرد. در واقع هر یک از این فضاها ظرفی برای فعالیت‌های اجتماعی به شمار می‌آید.

بُعد زیست‌محیطی: مدیریت مناسب اثرات مخاطرات طبیعی و مخاطرات ناشی از فعالیت‌های غیر طبیعی مردم در زندگی انسان کاهش می‌یابد. با توجه به وظایف دهیاری‌ها، رضایتمندی روستاییان از عملکرد

شکل ۱: موقعیت دهستان‌های شهرستان آق‌قلا

نفر در منزل پدری سکونت دارند.

یافته‌های تحلیلی

بعد اجتماعی: شاخص‌های توسعه اجتماعی یکی از ابعاد اصلی توسعه و بیانگر سیستم اجتماعی در راستای دستیابی به عدالت اجتماعی، ایجاد یکپارچگی و انسجام اجتماعی، افزایش کیفیت زندگی و ارتقاء کیفیت انسان‌هاست. بر این اساس هدف عدالت اجتماعی، کاهش عدم تعادل‌ها و تبعیض بین افراد است. از طریق بررسی شاخص‌های اجتماعی انتظار می‌رود که فاصله طبقاتی، تبعیض و استثمار در جامعه به حداقل برسد و توزیع درآمد، سرمایه و قدرت به گونه‌ای مناسب‌تر انجام گیرد. شکاف بین فقیر و غنی، شهر و روستا و مرد و زن از میان برود و از نقطه نظر جغرافیایی نیز عدم تعادل‌های بین منطقه‌ای و درون منطقه‌ای به حداقل برسد.

یافته‌های پژوهش

جنسیت شامل نقش‌های اجتماعی و رفتارهایی است که فرهنگ و جامعه برای جنس‌ها قائل می‌شود. این نقش‌ها دامنه انتظارات رفتاری از جنس‌های (مرد و زن) را مشخص می‌کند. از مجموع ۳۴۶ سرپرست خانوار مورد بررسی، ۲۷۰ نفر مرد و ۷۶ نفر زن بوده‌اند. بررسی و طبقه‌بندی جمعیت یک جامعه به تفکیک سن که از روی سال تولد افراد صورت می‌گیرد، توزیع سنی جمعیت نامیده می‌شود. توزیع سنی جمعیت را برحسب سنین منفرد، گروه‌های سنی بزرگ نشان می‌دهند. در این بررسی اکثر پاسخگویان در رده بین ۲۰ الی ۴۰ سال قرار داشته‌اند و بیانگر جوانی جمعیت است. از نظر تأهل تعداد ۲۲۹ نفر متأهل و ۱۱۷ نفر مجرد بوده‌اند. وضعیت سکونت پاسخگویان بیانگر آن است که تعداد ۱۴۷ نفر دارای ملک مسکونی شخصی و ۳۵ نفر بصورت اجاره و ۱۶۲

جدول ۴: مقایسه میانگین میزان رضایت ساکنان نواحی روستایی از عملکرد دهیارها در بُعد اجتماعی با استفاده از آزمون فریدمن

متغیر	میانگین	ضریب کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
سرعت و جدیت دهیار در رسیدگی به مشکلات روستاییان	۹/۱۶	۴۴۸/۹۸۱	۱۵	۰/۰۰۰
مشارکت ساکنان در تصمیم‌گیری‌ها	۷/۹۰			
ارتباط مستمر دهیار با مسئولان	۹/۶۰			
تکریم ارباب رجوع	۸/۴۹			
رسیدگی به وضعیت حمل و نقل روستایی (تاکسی و...)	۸/۶۸			
آگاهی دهیار از مشکلات محلات	۷/۷۵			
رسیدگی به وضعیت فضاهای آموزشی	۱۰/۳۳			
امدادرسانی به موقع و مناسب در مواقع بحرانی (سیل و...)	۹/۹۴			
تلاش در بالا بردن سطح آگاهی ساکنان	۷/۸۱			
رسیدگی به اختلافات بین اهالی روستا	۷/۹۸			
حفظ بناها و آثار باستانی روستا	۶/۲۱			
تلاش در برخورداری روستا از فعالیت‌های تفریحی	۷/۶۷			
تلاش در جهت ارتقا امنیت روستا	۹/۱۱			
تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی روستا	۱۰/۶۸			
معرفی خانوارهای بی‌سرپرست و بی‌بضاعت به سازمان بهزیستی و کمیته امداد	۹/۳۰			
ایجاد موسسات خیریه و صندوق‌های قرض‌الحسنه	۵/۳۷			

(**) سطح معناداری ۹۹٪. مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

صندوق‌های قرض‌الحسنه (۵/۳۷)، تلاش در برخورداری روستا از فعالیت‌های تفریحی (۷/۶۷)، اختصاص یافته است؛ لذا جا دارد تا ضمن آموزش صحیح و مداوم دهیاران و نقشی که متغیرهای با رتبه کم در بالا بردن سطح توسعه روستا و افزایش رضایت ساکنان دارد به این متغیرها نیز توجه بیشتری مبذول گردد. پیش از حرکت به سوی شناسایی و فعال‌سازی ظرفیت دهیاری‌ها بایستی ساختار مدیریتی متناسبی مدنظر قرار گیرد که با هم‌افزایی توان اجرایی دهیاری، امکان بهره‌مندی تمامی دهیاری‌ها از خدمات جمع شده فراهم می‌گردد. از طرفی دهیار باید توان تلفیق سنت و مدرن را دارا بوده و هم‌زمان نقش سنتی کدخدا را در کنار نقش مدیر محلی مجهز به ابزار نوین مدیریتی ایفا نماید تا از این طریق بتواند جایگاه معنوی و اجتماعی و فرهنگی خود را در شبکه اجتماعی روستا ارتقا داده و از این سرمایه اجتماعی برای پیشبرد کلیه امور استفاده نماید.

به‌منظور ارزیابی عملکرد دهیاران در بُعد اجتماعی نظرات روستاییان مورد بررسی قرار گرفت. در جدول ۴، بُعد میانگین رتبه‌های متغیرها ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد تفاوت معنادار و ۹۹ درصدی بین متغیرها وجود دارد. مقایسه میانگین متغیرها نشان می‌دهد که بالاترین میانگین به تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی روستا (۱۰/۶۸)، رسیدگی به وضعیت فضاهای آموزشی (۱۰/۳۳)، امدادرسانی به موقع و مناسب در مواقع بحرانی (۹/۹۴) اختصاص یافته است و بیانگر توجه مناسب دهیاران به این متغیرها دارد. بهترین همکاری مردم با دهیاران در زمینه مراسم مذهبی بوده است و پاسخگویان دهیار را کسی می‌دانند که باید تمام مشکلات مردم را رفع نماید و از طرفی چون یکی از مهمترین موضوعات دهه‌های اخیر بحث افزایش سواد و کاهش بی‌سوادی بوده؛ لذا مساجد و مدارس چنین رسالتی را عهده‌دار بوده‌اند. پایین‌ترین میانگین به ایجاد مؤسسات خیریه و

جدول ۵: بررسی رابطه بین سطح تحصیلات پاسخگویان با عملکرد دهیاری‌ها در متغیرهای اجتماعی با استفاده از آزمون کای اسکور

متغیرهای وابسته	متغیر مستقل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین رتبه‌ای	آماره	سطح معناداری
سرعت و جدیت دهیار در رسیدگی به مشکلات ارتباط مستمر دهیار با مسئولان رسیدگی به وضعیت فضاهای آموزشی امداد رسانی به موقع و مناسب در مواقع بحرانی تلاش در جهت ارتقا امنیت روستا تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی روستا معرفی خانوارهای بی‌سرپرست به سازمان بهزیستی	سطح تحصیلات	۵۲	۷۳	۱۶۵	۵۲	۴	۲/۱۴	۱۴۲/۲۵۵	۰/۰۰۰
		۴۷	۷۳	۱۶۲	۳۳	۱۸	۲/۷۰	۱۶۸/۶۵۱	۰/۰۰۰
		۵۹	۴۷	۱۵۱	۶۷	۱۷	۲/۸۱	۱۰۸/۲۵۵	۰/۰۰۰
		۵۸	۶۳	۱۱۲	۷۸	۳۵	۲/۹۱	۱۰۹/۸۵۳	۰/۰۰۰
		۶۹	۹۷	۹۶	۳۰	۵۰	۲/۶۹	۸۲/۰۰۲	۰/۰۰۰
		۳۱	۵۸	۱۳۶	۸۱	۴۰	۳/۱۱	۶۱/۴۹۷	۰/۰۰۰
		۵۱	۸۳	۱۱۸	۶۴	۱۸	۲/۷۴	۶۸/۰۷۳	۰/۰۰۰

تحصیلات ساکنان افزایش یابد میزان مطالبه‌گری ساکنان از دهیاران افزایش می‌یابد لذا دهیاران در انجام امور روستا اهتمام بیشتری خواهند داشت و این تلاش و اهتمام دهیاران به نوبه باعث افزایش سطح رضایت ساکنان از دهیاران خواهد شد.

با توجه به نتایج حاصل از جدول مشخص می‌گردد بین سطح تحصیلات به عنوان متغیر مستقل با متغیرهای وابسته تا سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنادار مشاهده می‌گردد. هر چند این رابطه در حد متوسط است، اما می‌توان بیان نمود هر چه سطح

جدول ۶: مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی از عملکردی دهیاری‌ها در بُعد اجتماعی با استفاده از آزمون کروسکال والیس

متغیر	درجه آزادی	کای اسکور	سطح معناداری	میانگین روستاها							
				تازه آباد	چین سبلی	سیدلر	سلاق یلقی	میرزاعلی یلقی	سقریلقی	قانقرمه	یلمه خندان
سرعت و جدیت دهیار در رسیدگی به مشکلات	۷	۹۱/۲۸۴	۰/۰۰۰	۱۶۴/۱۸	۲۲۹/۷۳	۱۸۴/۰۸	۱۱۸/۰۵	۱۱۶/۳۶	۱۶۹/۸۰	۱۶۷/۲۷	۱۰۲/۱۵
مشارکت ساکنان در تصمیم‌گیری‌ها	۷	۵۱/۶۷۵	۰/۰۰۰	۱۰۴/۶۴	۲۰۲/۳۵	۱۷۷/۵۰	۱۱۴/۰۳	۱۰۹/۰۰	۱۰۹/۹۵	۱۶۳/۶۹	۱۹۴/۷۴
ارتباط مستمر دهیار با مسئولان	۷	۶۶/۶۰۷	۰/۰۰۰	۱۸۴/۰۵	۲۱۲/۶۴	۱۶۶/۵۰	۱۱۲/۲۷	۱۱۵/۵۷	۱۸۶/۴۳	۱۶۲/۷۶	۱۱۷/۴۱
تکریم آریاب رجوع	۷	۸۱/۳۰۸	۰/۰۰۰	۱۵۴/۹۰	۲۱۱/۴۲	۲۳۲/۱۲	۱۰۵/۱۸	۱۰۱/۳۴	۱۰۱/۰۰	۱۷۲/۴۶	۱۰۶/۱۵
رسیدگی به وضعیت حمل و نقل روستایی	۷	۴۲/۸۸۸	۰/۰۰۰	۵۳/۷۸	۱۹۸/۹۰	۱۵۵/۱۲	۱۶۷/۳۱	۱۶۴/۰۰	۱۶۲/۴۸	۱۲۳/۷۸	۱۵۰/۳۴
آگاهی دهیار از مشکلات محلات	۷	۲۸/۸۸۷	۰/۰۰۰	۲۰۴/۵۵	۱۹۶/۹۹	۱۸۳/۳۸	۱۶۵/۷۲	۱۶۰/۹۶	۱۹۴/۴۲	۱۵۵/۰۸	۱۰۸/۵۲
رسیدگی به وضعیت فضاهای آموزشی	۷	۱۰۱/۵۵۸	۰/۰۰۰	۱۱۹/۲۷	۲۱۸/۵۹	۱۶۰/۱۵	۲۰۰/۹۵	۱۹۶/۸۹	۱۲۰/۶۰	۱۲۵/۵۳	۶۶/۶۹
امداد رسانی به موقع و مناسب در مواقع بحرانی	۷	۵۳/۳۱۴	۰/۰۰۰	۱۸۷/۸۲	۲۲۳/۱۰	۱۴۳/۰۰	۱۴۱/۵۹	۱۴۱/۷۱	۱۵۱/۳۳	۱۴۸/۰۱	۱۳۳/۰۵
تلاش در بالا بردن سطح آگاهی ساکنین	۷	۴۱/۶۹۳	۰/۰۰۰	۱۳۳/۰۹	۲۰۹/۸۵	۱۸۷/۱۹	۱۲۷/۳۸	۱۲۱/۰۶	۱۸۰/۸۸	۱۵۶/۷۵	۱۷۹/۳۶
رسیدگی به اختلافات بین اهالی روستا	۷	۲۷/۷۴۵	۰/۰۰۰	۱۳۶/۰۵	۱۹۴/۹۱	۱۴۳/۳۸	۱۲۸/۲۱	۱۳۰/۷۷	۱۸۴/۷۰	۱۹۲/۷۰	۱۷۰/۵۸
حفظ بناها و آثار باستانی روستا	۷	۵۴/۷۷۰	۰/۰۰۰	۱۵۷/۵۰	۱۷۳/۹۵	۱۶۳/۹۶	۹۶/۴۶	۹۶/۸۹	۱۷۰/۱۸	۱۷۵/۶۷	۹۴/۶۷
تلاش در برخورداری روستا از فعالیت‌های ...	۷	۹۸/۸۷۸	۰/۰۰۰	۱۵۱/۸۲	۲۲۵/۷۵	۱۹۱/۶۵	۸۸/۹۴	۸۷/۷۰	۱۹۷/۲۵	۱۷۴/۹۰	۱۴۴/۰۰
تلاش در جهت ارتقا امنیت روستا	۷	۶۷/۳۹۹	۰/۰۰۰	۱۲۵/۵۹	۲۱۵/۰۱	۱۶۳/۵۸	۱۱۵/۳۲	۱۱۲/۲۶	۱۹۷/۷۲	۱۷۷/۱۱	۱۱۴/۵۳
تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی روستا	۷	۶۷/۵۶۶	۰/۰۰۰	۱۰۷/۸۲	۲۱۲/۴۲	۱۱۱/۰۸	۲۰۱/۲۱	۱۹۵/۱۷	۱۷۱/۱۵	۱۲۹/۴۹	۱۰۱/۵۲
معرفی خانوارهای بی‌سرپرست و بی‌بضاعت	۷	۲۰/۵۵۰	۰/۰۰۴	۱۲۴/۷۷	۱۹۳/۸۶	۱۵۷/۸۱	۱۷۲/۴۱	۱۷۰/۰۰	۱۶۹/۱۳	۱۳۶/۳۴	۱۴۳/۷۶
ایجاد موسسات خیریه و صندوق‌های قرض‌الحسنه	۷	۶۳/۲۱۹	۰/۰۰۰	۱۳۰/۹۱	۲۰۱/۶۱	۱۷۶/۱۲	۱۰۳/۰۵	۱۰۱/۸۴	۱۸۵/۶۲	۲۰۲/۳۹	۱۷۵/۸۹

شامل روستاهای کم جمعیتی از عملکرد دهیاران بوده است و عامل انزوای جغرافیایی این روستاهای کم جمعیت از یک طرف و از طرفی پخش فضایی نامناسب و چند تکه بودن روستا نیز از جمله دلایل نارضایتی کم ساکنان، از عملکرد دهیاری در متغیرهای اجتماعی محسوب می‌گردد.

بُعد کالبدی

داعیه متغیرهای کالبدی این است که اهداف و خواسته‌های عامه روستاییان (در تقابل با خواسته‌های افراد یا گروه‌های خاص) در اولویت قرار گیرد و سعی می‌گردد تا سطح رفاه اجتماعی و اقتصادی جامعه روستایی و حتی رفتارهای انسانی را با تأکید بر متغیرهای کالبدی بهبود بخشند. یک فضای روستایی وقتی زیباست که صفتهای ویژه فضا با عملکردهای فضا هماهنگی داشته باشد. عناصر کالبدی نمایانگر ارزش‌ها و مفاهیم فرهنگی- اجتماعی، به صورت یک وسیله تبادل فکر بین ساکنان روستا کار می‌کنند.

جدول ۶ مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی از عملکردی دهیاری‌ها در ابعاد اجتماعی با استفاده از آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد و در بین روستاهای مورد مطالعه تفاوت معنادار در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. نتایج حاصل بیانگر آن است که رضایت مردم از عملکرد دهیاری‌ها نشانه توفیق مدیریت روستایی در تحقق توسعه پایدار روستایی است. در اکثر متغیرها روستای چین سبلی بالاترین میزان رضایت را کسب نموده است چون جمعیت ملاک تعیین کننده‌ای برای اعطای تسهیلات اعتبارات و تسهیلات مالی، آموزش و خدمات پشتیبانی به دهیاری‌هاست می‌توان گفت که ملاک تعیین کننده‌ای برای موفقیت دهیاری‌ها خواهد بود لذا می‌توان فهمید بین پرجمعیتی روستای چین سبلی با میزان رضایت ساکنان ارتباط معنی‌داری وجود دارد، هرچه میزان جمعیت روستاها افزایش یابد موضوع مطالبه‌گری ساکنان نیز افزایش یافته و دهیاران در جهت کسب رضایت ساکنان تلاش مضاعفی دارند و در عین حال بین متغیرهای بررسی شده، رضایت کمتر

جدول ۷: مقایسه میانگین میزان رضایت ساکنان نواحی روستایی از عملکرد دهیار در بُعد کالبدی با استفاده از آزمون فریدمن

متغیر	میانگین	ضریب کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
جمع‌آوری منظم زباله و پسماند	۱۳/۷۰	۸۶۸/۶۴۸	۱۷	۰/۰۰۰
رسیدگی به کانال‌ها، جوی‌ها و آب‌های روان	۸/۶۹			
تأمین امنیت ساکنان از طریق نصب زرده، خط‌کشی عابر پیاده، نصب سرعت‌گیر	۹/۷۲			
تلاش در نصب تابلوهای راهنما، علائم ایمنی و تابلوهای راهنمایی و رانندگی	۸/۸۷			
ساماندهی کارگاهها	۶/۸۷			
رسیدگی به چهره ظاهری، میلمان روستایی	۹/۳۷			
قاطعیت در برخورد با ساخت و ساز غیر مجاز	۱۰/۸۵			
رسیدگی به کف‌پوش پیاده‌روها	۹/۱۷			
وضعیت روشنایی خیابان‌ها در شب	۱۱/۸۰			
رسیدگی به وضعیت سرویس‌های بهداشتی عمومی	۵/۷۲			
رسیدگی به وضعیت سالن ورزشی و محل بازی کودکان	۶/۹۱			
رسیدگی به وضعیت بهداشت و درمانگاه	۱۲/۱۷			
رسیدگی به زیرساخت‌های روستا	۸/۷۲			
رسیدگی به آب‌خوری‌ها	۸/۲۳			
رضایت از تعداد نیمکت‌ها برای نشستن و استراحت	۶/۹۸			
رضایت از تعداد سطل زباله	۹/۲۷			
پیگیری طرح هادی روستا	۱۱/۳۹			
صدور پروانه برای ساختمان‌هایی که در محدوده قانونی روستا ساخته می‌شوند	۱۲/۵۵			

آنها و بهداشت سایر افراد جامعه به مخاطره خواهند افتاد. یکی از موارد مهم در زمینه حفظ و ارتقای سلامت افراد جامعه، جمع‌آوری، انتقال و دفع صحیح و بهداشتی زباله می‌باشد. پایین‌ترین میانگین به رسیدگی به وضعیت سرویس‌های بهداشتی عمومی (۵/۷۲)، ساماندهی کارگاه‌ها (۶/۸۷)، رسیدگی به وضعیت سالن ورزشی و محل بازی کودکان (۶/۹۱) اختصاص یافته است. در بیشتر کشورهای دنیا، کمبود سرویس بهداشتی به عنوان یک معضل مهم مطرح است در کشور ما نیز سال‌هاست این مشکل در سطح شهر و روستاها همچنان خودنمایی می‌کند؛ همچنین محل بازی کودکان یک مرکز مراقبت موقت از کودکان است از آنجایی که کودکان بیش از بزرگسالان نیاز به تخلیه انرژی انباشته در بدن خود دارند، وجود فضایی مناسب برای بازی و فعالیت بدنی کودک ضروری است لذا جا دارد تا دهیاران روستاها به این متغیرها نیز توجه بیشتری داشته باشند.

در جدول ۷ بُعد میانگین رتبه‌ای متغیرها ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد تفاوت معنادار و ۹۹ درصدی بین متغیرها وجود دارد. مقایسه میانگین متغیرها نشان می‌دهد که بالاترین میانگین به جمع‌آوری منظم زباله و پسماند (۱۳/۷۰)، صدور پروانه برای ساختمان‌هایی که در محدوده قانونی روستا ساخته می‌شوند (۱۲/۵۵)، رسیدگی به وضعیت بهداشت و درمانگاه (۱۲/۱۷) اختصاص یافته است و نشانگر توجه نسبتاً مناسب دهیاران به این متغیرهاست. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه پایدار روستایی، مدیریت پسماندهای روستایی است که این مدیریت مستلزم ایجاد زیرساخت‌های لازم از جمله آماده‌سازی بستر فرهنگی، اجتماعی و فراهم نمودن امکانات مالی و تجهیزات لازم است. افراد جامعه باید بدین باور برسند که علاوه بر رعایت موازین بهداشت فردی ملزم به حفظ بهداشت محیط پیرامون خود هستند، زیرا در صورت عدم رعایت این موضوع سلامت

جدول ۸: بررسی رابطه بین سطح تحصیلات پاسخگویان با عملکرد دهیار در متغیرهای کالبدی با استفاده از آزمون کای اسکور

متغیرهای وابسته	متغیر مستقل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین رتبه‌ای	آماره	سطح معناداری
جمع‌آوری منظم زباله و پسماند	سطح تحصیلات	۳۷	۳۰	۹۶	۱۰۸	۷۵	۳/۴۴	۹۹/۰۹۷	۰/۰۰۰
رسیدگی به کانال‌ها، جوی‌ها و آب‌های روان		۱۰۶	۱۱۱	۸۹	۱۲	۱۶	۲/۱۶	۶۹/۱۹۳	۰/۰۰۰
قاطعیت در برخورد با ساخت و ساز غیرمجاز		۸۷	۶۲	۱۱۱	۵۱	۲۷	۲/۶۱	۷۰/۳۳۱	۰/۰۰۰
رسیدگی به وضعیت بهداشت و درمانگاه		۳۲	۷۰	۱۳۱	۷۱	۱۸	۲/۹۱	۹۱/۵۵۵۱	۰/۰۰۰
رسیدگی به زیرساخت‌های روستا		۸۸	۱۰۴	۱۲۲	۱۰	۸	۲/۲۳	۵۱/۲۰۹	۰/۰۰۰
پیگیری طرح هادی روستا		۴۱	۸۸	۱۰۵	۶۰	۲۰	۲/۷۷	۶۸/۶۸۶	۰/۰۰۰
صدور پروانه ساختمان‌هایی که در محدوده قانونی روستا ساخته می‌شوند		۲۴	۶۶	۹۸	۷۴	۶۶	۳/۲۸	۶۰/۶۳۷	۰/۰۰۰

یابد می‌توان شاهد مطالبه‌گری بهتر در بین روستاییان در ابعاد کالبدی بوده و باعث جدیت بیشتر دهیاران خواهد گردید زیرا که سطح سواد باعث افزایش سطح عمومی اطلاعات و آگاهی روستاییان می‌گردد. تلاش دهیاران در ابعاد کالبدی می‌تواند گام مهمی در توسعه روستاها و درنهایت زیست‌پذیری بیشتر روستاییان و افزایش رضایت از عملکرد دهیاران گردد. قطعاً دهیاران از قشرهای مختلف و با تحصیلات و مشاغل گوناگون، عهده‌دار این مسئولیت می‌شوند و اکثر آنها قبل از تصدی این سمت، مسئولیت اجرایی مشخصی

با توجه به نتایج حاصل از جدول مشخص می‌گردد بین سطح تحصیلات به عنوان متغیر مستقل با متغیرهای وابسته تا سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنادار مشاهده می‌گردد. با توجه به نتایج مشخص می‌گردد که جمع‌آوری منظم زباله و پسماند و صدور پروانه ساختمان‌ها بالاترین میانگین رتبه را در بین متغیرها کسب نموده و میزان رضایت در حد بالا ارزیابی گردیده است، اما در سایر متغیرها میزان رضایت در حد متوسط می‌باشد؛ لذا می‌توان بیان نمود که هر چه سطح سواد و تحصیلات ساکنان افزایش

آموزش‌هایی که به آنها داده می‌شود ارزش کاربردی داشته باشد اثرات قابل توجهی در بالا بردن توان مدیریتی آنها خواهد داشت.

نداشته‌اند بنابراین از اساسی‌ترین ابزار توفیق دهیاری‌ها، آموزش آنهاست. چنانچه دهیاران به‌طور مستمر تحت آموزش‌های مختلف قرار گیرند و

جدول ۹: مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از عملکردی دهیاری‌ها در بُعد کالبدی با استفاده از آزمون کروسکال والیس

متغیر	درجه آزادی	کای اسکوتر	سطح معناداری	میانگین روستاها							
				تازه آباد	چین سبلی	سیدلر	سلاق یلقی	میرزاعلی یلقی	سقریلقی	فانقرمه	یلمه خندان
جمع‌آوری منظم زباله و پسماند	۷	۳۹/۸۳۴	۰/۰۰۰	۶۹/۴۵	۱۶۹/۳۵	۱۵۲/۸۸	۲۰۷/۸۲	۲۰۴/۱۰	۱۴۸/۶۲	۱۴۷/۰۹	۲۳۰/۳۲
رسیدگی به کانال‌ها، جوی‌ها و آب‌های روان	۷	۲۰/۹۵۷	۰/۰۰۴	۱۶۳/۵۰	۱۴۷/۵۱	۱۲۶/۶۵	۱۳۵/۶۵	۱۳۳/۱۳	۲۱۰/۰۳	۱۷۳/۲۴	۱۹۲/۵۰
تامین امنیت ساکنان از طریق نصب نرده، خط...	۷	۳۲/۳۸۲	۰/۰۰۰	۹۹/۴۵	۲۰۲/۸۶	۹۱/۱۵	۱۶۸/۵۸	۱۶۸/۱۴	۱۴۲/۱۰	۱۶۱/۱۲	۱۶۰/۹۷
تلاش در نصب تابلوهای راهنما، علائم ایمنی و تابلو	۷	۳۰/۴۹۴	۰/۰۰۰	۸۳/۵۹	۲۰۰/۴۵	۱۲۶/۵۴	۱۴۹/۸۷	۱۵۱/۳۱	۱۴۷/۳۵	۱۶۹/۵۲	۱۵۸/۷۴
ساماندهی کارگاهها	۷	۵۶/۶۲۵	۰/۰۰۰	۹۱/۸۱	۱۸۲/۲۵	۱۴۹/۸۸	۱۰۹/۰۴	۱۰۱/۹۷	۱۸۶/۲۷	۲۰۲/۶۶	۱۸۵/۳۳
رسیدگی به چهره ظاهری، مبلمان روستایی	۷	۵۰/۹۱۰	۰/۰۰۰	۱۲۴/۸۹	۱۹۸/۹۸	۱۵۲/۲۷	۱۰۸/۸۸	۱۰۶/۱۶	۱۷۰/۵۳	۱۸۷/۹۴	۱۹۴/۸۳
قاطعیت در برخورد با ساخت و ساز غیر مجاز	۷	۱۰/۳۲۶	۰/۱۷۱	۱۴۱/۶۴	۱۸۳/۰۷	۱۶۶/۹۲	۱۴۶/۱۴	۱۴۴/۳۶	۱۹۳/۱۳	۱۶۶/۲۷	۱۶۶/۹۴
رسیدگی به کف‌پوش پیاده‌روها	۷	۷۴/۶۱۵	۰/۰۰۰	۲۶۶/۹۵	۱۹۲/۸۸	۱۴۱/۸۸	۹۷/۹۲	۹۵/۷۴	۲۰۳/۳۸	۱۸۲/۵۷	۱۳۵/۱۷
وضعیت روشنایی خیابان‌ها در شب	۷	۴۷/۹۵۲	۰/۰۰۰	۱۰۳/۴۵	۲۱۴/۰۶	۱۲۷/۲۷	۱۳۸/۷۸	۱۳۶/۳۶	۱۸۶/۶۰	۱۵۴/۸۲	۱۴۱/۰۳
رسیدگی به وضعیت سرویس‌های بهداشتی عمومی	۷	۳۰/۶۴۳	۰/۰۰۰	۱۱۳/۲۵	۱۳۶/۱۶	۱۷۷/۰۰	۹۶/۳۲	۹۸/۵۸	۱۷۰/۸۳	۱۳۶/۹۶	۱۸۰/۳۳
رسیدگی به وضعیت سالن ورزشی و محل بازی	۷	۴۲/۱۶۶	۰/۰۰۰	۷۳/۵۰	۱۸۴/۰۱	۱۰۶/۱۲	۱۲۰/۱۷	۱۱۸/۶۶	۱۶۹/۷۳	۱۶۰/۳۱	۱۹۳/۶۰
رسیدگی به وضعیت بهداشت و درمانگاه	۷	۲۲/۱۵۰	۰/۰۰۲	۱۴۹/۱۳	۱۸۸/۶۰	۹۸/۲۷	۱۵۶/۳۱	۱۶۰/۷۱	۱۲۶/۱۷	۱۵۳/۸۴	۱۶۰/۲۳
رسیدگی به زیرساخت‌های روستا	۷	۴۸/۷۴۹	۰/۰۰۰	۱۰۲/۸۸	۱۷۸/۴۲	۱۸۷/۰۴	۱۰۸/۲۲	۱۱۰/۰۱	۱۸۵/۷۷	۲۰۵/۷۱	۱۶۸/۵۰
رسیدگی به آب‌خوری‌ها	۷	۸۰/۲۸۰	۰/۰۰۰	۱۳۰/۴۲	۳۰۰/۱۰	۱۷۱/۴۶	۹۲/۱۰	۸۶/۲۳	۱۷۰/۸۰	۱۵۱/۵۱	۲۱۷/۵۰
رضایت از تعداد نیمکت‌ها برای نشستن و استراحت	۷	۶۰/۵۸۵	۰/۰۰۰	۱۰۸/۲۵	۱۶۰/۸۸	۱۸۸/۳۸	۹۵/۱۷	۹۵/۵۷	۱۴۹/۹۳	۱۸۹/۰۵	۲۰۳/۷۴
رضایت از تعداد سطل زباله	۷	۹۷/۴۵۵	۰/۰۰۰	۱۲۴/۱۹	۳۱۳/۵۵	۱۲۷/۰۸	۸۱/۵۸	۸۱/۶۵	۱۷۰/۹۰	۱۷۹/۰۱	۱۸۷/۳۸
پیگیری طرح هادی روستا	۷	۵۵/۸۳۶	۰/۰۰۰	۱۶۶/۴۴	۱۹۷/۳۰	۱۳۸/۸۵	۱۰۴/۰۹	۱۰۳/۴۶	۱۶۷/۰۳	۱۷۲/۸۹	۱۲۲/۳۳
صدور پروانه برای ساختمان‌هایی که در محدوده...	۷	۳۱/۵۱۸	۰/۰۰۰	۱۶۲/۵۰	۲۰۳/۰۰	۱۲۱/۱۹	۱۵۱/۷۸	۱۵۳/۱۹	۱۴۷/۵۷	۱۳۶/۴۲	۱۴۴/۶۰

چین‌سبلی از رضایت بیشتری برخوردار است به نظر می‌رسد پرجمعیتی روستا از دلایل آن است زیرا که منابع مالی روستاهای پرجمعیت از روستاهای کم‌جمعیت بیشتر است و دست دهیاران در انجام مصوبات شورای روستا بازتر است؛ همچنین دلیل وضعیت بهتر روستای تازه‌آباد در متغیر کف‌پوش پیاده‌رو را می‌توان در اجرای طرح هادی روستایی که بعد از سیل ۱۳۹۸ در این منطقه رخ داد بیان نمود، زیرا که با توجه به منابع اختصاص یافته مربوط به بازسازی مناطق سیل زده، طرح

جدول ۹ مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی از عملکردی دهیاری‌ها در ابعاد کالبدی را نشان می‌دهد و در بین روستاهای مورد مطالعه تفاوت معنادار در سطح ۹۹ درصد به جز متغیر قاطعیت در برخورد با ساخت و ساز غیر مجاز وجود دارد. دلیل عدم تفاوت در بین روستاها در این متغیر را می‌توان در هم روستایی بودن دهیار و ساکنان روستایی دانست که به خاطر عدم تنش بین دهیار و ساکنان از آن چشم‌پوشی می‌کنند. در اکثر متغیرها همانطور که مشاهده می‌شود روستای

زندگی انسان کاهش می‌یابد. در این بُعد معمولاً متغیرهایی مدنظر است که بتواند بهترین استفاده را از محدوده روستاها را فراهم آورد و با هدف نگهداری ظرفیت پایداری طبیعت و حمایت از زیبایی منظرهای روستا تقویت گردد. ایجاد توازن بین کیفیت محیط زیست و استفاده از منابع، یکی از عناصر اصلی توسعه پایدار تلقی می‌گردد.

هادی روستایی و به خصوص کفپوش پیاده‌رو در حال اجراست لذا میزان رضایت ساکنان در این متغیر در این روستا را بطور قابل ملاحظه‌ای افزایش نشان می‌دهد.

بُعد زیست‌محیطی

با مدیریت مناسب اثرات مخاطرات طبیعی و مخاطرات ناشی از فعالیت‌های غیر طبیعی مردم در

جدول ۱۰: مقایسه میانگین میزان رضایت ساکنان روستایی از عملکرد دهیار در بُعد زیست‌محیطی با استفاده از آزمون فریدمن

متغیر	میانگین	ضریب کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
مقابله با حیوانات مودی و مزاحم (سگ و موش و...)	۲/۵۶	۴۵۰/۸۹۷	۵	۰/۰۰۰
حفظ چشم اندازهای طبیعی روستا	۲/۹۸			
جلوگیری از استقرار واحدهای مسکونی در حریم سیلاب‌ها	۳/۹۲			
رنگ‌آمیزی معابر	۲/۷۴			
وضعیت بهداشتی نانوایی‌ها و فروشگاههای مواد غذایی بر اساس ضوابط	۴/۳۵			
رضایت از بهداشت ساکنان روستا و تشریک مساعی با وزارت بهداشت، درمان	۴/۴۶			

روستایی توجه و اهتمام بیشتری مبذول گردد. به منظور فراهم نمودن محیطی سالم و بهداشتی در روستا، در ابتدای کار آشنایی کامل مردم به عنوان مهم‌ترین عامل و بالا بردن دانش عمومی آنها در تمامی برنامه‌های مصوب و مورد نظر دهیاری‌ها و شوراها اسلامی بسیار با اهمیت است که در این زمینه بالا بردن دانش عمومی از طریق کلاس‌هایی که در خانه بهداشت یا مساجد روستا برای مردم برگزار می‌شود انجام‌پذیر است. هدف از ارتقای دانش عمومی مردم، ایجاد حس مشارکت مستقیم و غیرمستقیم در برنامه‌های اجرایی است که این مشارکت می‌تواند در تمامی جنبه‌های بهداشتی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی باشد.

در جدول ۱۰ بُعد میانگین رتبه‌ای متغیرها ارائه شده است. نتایج تفاوت معنادار و ۹۹ درصدی بین متغیرها را نشان می‌دهد. مقایسه میانگین متغیرها نشان می‌دهد که بالاترین میانگین به رضایت از بهداشت ساکنان روستا و تشریک مساعی با وزارت بهداشت، درمان (۴/۴۶)، وضعیت بهداشتی نانوایی‌ها و فروشگاههای مواد غذایی بر اساس ضوابط (۴/۳۵) اختصاص یافته است و پایین‌ترین میانگین به مقابله با حیوانات مودی و مزاحم (۲/۵۶)، رنگ‌آمیزی معابر (۲/۷۴)، اختصاص یافته است، لذا در جهت افزایش رضایت از عملکرد دهیاران شایسته است به این متغیرها به خاطر افزایش سطح بهداشت و ماندگاری جمعیت در نواحی روستایی با زیباسازی فضای

جدول ۱۱: بررسی رابطه بین سطح تحصیلات پاسخگویان با عملکرد دهیار در متغیرهای زیست‌محیطی با آزمون کای اسکوئر

متغیرهای وابسته	متغیر مستقل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین رتبه‌ای	اماره	سطح معناداری
سطح تحصیلات	مقابله با حیوانات مودی	۱۶۸	۸۳	۶۱	۲۲	۵	۱/۸۵	۱۰۷/۷۱۶	۰/۰۰۰
	حفظ چشم‌اندازهای طبیعی روستا	۱۳۵	۹۵	۴۴	۴۵	۷	۲/۰۶	۵۵/۰۱۶	۰/۰۰۰
	جلوگیری از استقرار واحدهای مسکونی در حریم سیلاب‌ها	۶۳	۶۸	۱۳۵	۵۳	۲۲	۲/۷۱	۹۶/۹۷۳	۰/۰۰۰
	رنگ‌آمیزی معابر	۱۲۲	۱۳۳	۳۶	۳۲	۱۵	۲/۰۶	۱۱۹/۰۹۷	۰/۰۰۰
	وضعیت بهداشتی نانوایی‌ها و فروشگاههای مواد غذایی بر اساس ضوابط	۳۱	۷۶	۱۱۴	۸۱	۳۷	۳/۰۵	۹۵/۲۵۱	۰/۰۰۰
	رضایت از بهداشت ساکنان روستا و تشریک مساعی با وزارت بهداشت و درمان	۵۷	۲۵	۱۱۳	۹۴	۵۰	۳/۱۶	۱۱۸/۱۷۲	۰/۰۰۰

و بهره‌گیری از متخصصان بنیاد مسکن و سازمان‌های زیست‌محیطی در جهت ارتقا رفتارهای زیست محیطی مطلوب در بین روستاییان صورت گیرد. ارتقا این متغیرها در طی زمان با استفاده از آموزش شکل می‌گیرد و قطعاً زمینه‌ساز رضایت از عملکرد دهیاران خواهد گشت.

با توجه به نتایج حاصل از جدول ۱۱ مشخص می‌گردد بین سطح تحصیلات به‌عنوان متغیر مستقل با متغیرهای وابسته تا سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه معنادار مشاهده می‌گردد. هرچند این رابطه در حد متوسط ارزیابی شده است ولی نیازمند آن است که در زمینه متغیرهای زیست‌محیطی اقدامات سریعی صورت گیرد و این اقدامات می‌تواند در زمینه آموزشی

جدول ۱۲: مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از عملکردی دهیاری‌ها در بعد زیست‌محیطی با آزمون کروسکال والیس

متغیر	درجه آزادی	کای اسکوتر	سطح معناداری	میانگین روستاها							
				تازه آباد	چین سبلی	سیدلر	سلاق یلقی	میرزاعلی یلقی	سقریلقی	قانقرمه	یلمه خندان
مقابله با حیوانات موزی	۷	۵۱/۵۷۲	۰/۰۰۰	۱۰۰/۱۹	۱۳۰/۲۶	۱۹۹/۰۰	۳۰۶/۳۸	۲۰۳/۹۱	۲۰۹/۵۰	۱۹۵/۱۹	۱۶۲/۴۷
حفظ چشم‌اندازهای طبیعی روستا	۷	۴۴/۵۳۵	۰/۰۰۰	۱۴۸/۵۶	۱۹۰/۱۸	۲۰۷/۶۵	۱۱۰/۵۴	۱۰۸/۸۳	۱۹۱/۵۲	۱۶۸/۱۰	۱۴۴/۲۶
جلوگیری از استقرار واحدهای مسکونی در حریم	۷	۶/۰۸۴	۰/۵۳۰	۱۴۷/۵۵	۱۶۶/۶۹	۱۸۱/۵۸	۱۹۲/۶۷	۱۹۱/۰۹	۱۷۳/۳۵	۱۶۳/۰۳	۱۵۳/۷۲
رنگ‌آمیزی معابر	۷	۴۷/۰۳۷	۰/۰۰۰	۱۵۲/۳۶	۱۹۵/۷۴	۱۴۹/۰۸	۱۰۹/۴۴	۱۱۱/۲۷	۱۷۷/۵۷	۱۹۵/۶۹	۱۵۸/۲۲
وضعیت بهداشتی ناوایی‌ها و فروشگاه‌های مواد غذا	۷	۲۴/۳۰۱	۰/۰۰۱	۱۱۶/۵۰	۱۸۹/۱۶	۱۴۹/۵۴	۱۹۰/۵۰	۱۹۴/۸۶	۱۴۳/۶۰	۱۴۹/۷۴	۱۲۴/۳۶
رضایت از بهداشت ساکنان روستا و تشریک	۷	۲۶/۱۶۷	۰/۰۰۰	۸۹/۱۳	۱۹۹/۴۹	۱۲۸/۵۴	۱۶۷/۳۵	۱۷۲/۷۴	۱۵۰/۴۸	۱۴۶/۹۷	۱۵۳/۶۹

اجتماعی بدون توجه به بهداشت محیط امکان‌پذیر نیست و اثرات نامطلوب عدم توجه به این مقوله تا حدی است که حتی نسل آینده را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. ارائه خدمات اصلی محلی مانند تأمین بهداشت و نظافت، زیباسازی محیط کالبدی و ایمنی، نیازمند ابزارها و تجهیزات است. کوچکی اندازه محیط برخی از سکونتگاه‌های روستایی کاربرد انواع خاصی از ابزارها را برای مدیریت روستایی الزامی می‌کند.

بعد اقتصادی: اقتصاد جامعه روستایی بر پایه کشاورزی و منابع آبی بنیان نهاده شده و وجود خشکسالی‌های پی در پی از یکسو، خرد شدن اراضی، افزایش هزینه‌های تولید و بهای نهاده‌ها از سوی دیگر، موجب گردیده که اساساً کشاورزی نتواند درآمد کافی، جهت پوشش هزینه‌های خانوار را تأمین کند. هدف ایجاد فضای مناسب برای توسعه اقتصادی که طی آن کارایی، عرضه کالا و خدمات مورد نیاز افزایش و به تبع آن سطح زندگی و رفاه عمومی ترقی پیدا می‌کند؛ بنابراین در محیط روستا تأمین سرمایه، تأمین تغذیه، جلوگیری از خروج سرمایه، ایجاد زمینه

جدول ۱۲ مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی را از عملکردی دهیاری‌ها در ابعاد زیست‌محیطی نشان می‌دهد که در بین روستاهای مورد مطالعه به جز متغیر جلوگیری از استقرار واحدهای مسکونی در حریم سیلاب، تفاوت معناداری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. دلیل چنین امری در نظارت ناکافی دهیار و حرکت آرام و بطئی روستاییان به سمت مسیر سیلاب‌ها دانست و به خاطر سیل‌های دوره‌ای که معمولاً در یک بازه ۳۰ ساله رخ می‌دهد این امر بعد از مدتی به فراوشی سپرده می‌شود و به راحتی مجوز ساخت در این مسیل‌ها داده می‌شود؛ همچنین تفاوت متغیرها در بین روستاها نشان‌دهنده آن است که در بعد زیست‌محیطی، میزان رضایت بالا مربوط به روستاهایی است که منابع درآمدی بالاتری دارند و این منابع در وهله اول مربوط به موقعیت مناسب جغرافیایی و قرارگیری در حاشیه جاده اصلی بوده و سپس به درآمد بالای حاصل از امور کشاورزی ساکنان و کسب و کارهای متعدد در حاشیه جاده اصلی آق‌قلا به گران می‌باشد. از طرفی زندگی

جهان تغییر کرده و کشاورزی چندکارکردی جای کشاورزی سنتی و تک بُعدی را گرفته است.

اشتغال، کارآفرینی، تأمین بازار برای فروش کالاها و خدمات تولیدی و کنترل میزان مصرف، مدیریت عرضه و تقاضاست. امروزه نوع نگرش به کشاورزی در

جدول ۱۳: مقایسه میانگین میزان رضایت ساکنان نواحی روستایی از عملکرد دهیار در بُعد اقتصادی با استفاده از آزمون فریدمن

متغیر	میانگین	ضریب کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
تشویق روستاییان به توسعه صنایع دستی	۶/۵۴	۲۳۸/۳۳۲	۱۰	۰/۰۰۰
تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات کشاورزی	۶/۸۷			
تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات دامی	۶/۹۲			
تشویق به ارائه محصولات به صورت آنلاین (الکترونیکی / فضای مجازی)	۴/۸۰			
تنظیم و ارائه بودجه سالانه	۵/۳۳			
تلاش در وصول عوارض	۶/۷۴			
جذب سرمایه‌گذاری به محیط روستایی	۵/۵۲			
حمایت از سرمایه‌گذاران ساکن در روستا	۵/۱۱			
ایجاد اشتغال و گسترش فعالیت‌های تولیدی روستایی	۶/۶۶			
درآمدزایی برای روستا	۵/۴۵			
شناسایی زمینه‌های اشتغال برای روستاییان	۶/۰۶			

نداشته و از پتانسیل بالقوه سرمایه‌گذاران ساکن در روستاها به طور مناسبی بهره‌برداری نمی‌کنند. ناکارآمدی در بهره‌برداری بهینه از منابع درآمدزا و فقدان صنایع تبدیلی و تکمیلی، برخورداری ناچیز اکثریت روستاییان از زمین کشاورزی و دام و توزیع ناعادلانه خدمات بیمه کشاورزی و دام و دسترسی نامناسب و ناعادلانه مردم به تسهیلات بانکی باعث کاهش رضایت از عملکرد دهیاری‌ها می‌گردد. امروزه تولید صرف، راهگشای اقتصاد روستا نیست و ساختار اقتصادی روستاها می‌بایست بر پایه زنجیره ارزش استوار باشد. یعنی باید به نحوی برنامه‌ریزی نمود که زنجیره تولید در روستا از تولید مواد اولیه تا انتقال به بازار فروش، در خود روستا مستقر شود تا منافع اصل از گردش مالی، به خود روستا رسوب نماید.

در جدول ۱۳ بُعد میانگین رتبه‌ای متغیرها ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد تفاوت معنادار و ۹۹ درصدی بین متغیرها وجود دارد. مقایسه میانگین متغیرها نشان می‌دهد که بالاترین میانگین به تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات دامی (۶/۹۲)، تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات کشاورزی (۶/۸۷) اختصاص یافته است و نشانگر توجه اقتصادی دهیاران در جهت اعتلای شاخص‌های اقتصادی در نواحی روستایی دارد و پایین‌ترین میانگین به تشویق به ارائه محصولات به صورت آنلاین (۴/۸۰)، حمایت از سرمایه‌گذاران ساکن در روستا (۵/۱۱) اختصاص یافته است، لذا توجه کم به این متغیرها نشان می‌دهد که دهیاران به ابزارهای جدید بازاریابی در فضای مجازی اشرافی مناسبی

جدول ۱۴: بررسی رابطه بین سطح تحصیلات پاسخگویان با عملکرد دهیار در متغیرهای اقتصادی با استفاده از آزمون کای اسکوئر

متغیر وابسته	متغیر مستقل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین رتبه‌ای	آماره	سطح معناداری
تشویق روستاییان به توسعه صنایع دستی	سطح تحصیلات	۹۴	۱۱۰	۷۵	۵۳	۶	۲/۳۱	۱۰۷/۵۲۸	۰/۰۰۰
		۹۰	۱۰۱	۹۳	۴۸	۷	۲/۳۵	۶۰/۰۲۶	۰/۰۰۰
		۱۰۰	۸۳	۹۹	۳۶	۱۸	۲/۳۲	۱۰۴/۶۷۱	۰/۰۰۰
		۱۰۸	۴۴	۱۲۷	۱۹	۱۷	۲/۳۴	۷۹/۷۶۵	۰/۰۰۰
		۱۰۸	۶۸	۱۲۰	۲۱	۱۸	۲/۳۲	۷۶/۴۲۹	۰/۰۰۰
		۱۰۰	۹۷	۱۱۸	۱۷	۳	۲/۱۸	۷۶/۳۲۴	۰/۰۰۰

ایفا می‌نماید تلاش مضاعفی داشته باشند و ضمن ارتباط با مراکز علمی و سازمان‌های مرتبط، بتوانند زمینه فعالیت‌های جدید در محیط روستا را فراهم نمایند و به خصوص در بخش بازاریابی نیز فعالانه‌تر عمل نمایند و درهای اقتصاد روستا را به روی اقتصاد جهانی باز نمایند و این امر تحقق خواهد یافت زمانی که از ظرفیت فضای مجازی استفاده بهینه‌تری داشته باشند.

با توجه به نتایج حاصل از جدول مشخص می‌گردد بین سطح تحصیلات بعنوان متغیر مستقل با متغیرهای وابسته تا سطح اطمینان ۹۹ درصدی رابطه معنادار مشاهده می‌گردد. به رغم وجود رابطه بین متغیرهای اقتصادی با سطح سواد، اما این رابطه در حد متوسط می‌باشد. نیازمند آن است که دهیاران در جهت افزایش سطح رضایت روستاییان در متغیرهای اقتصادی که نقش بسیار مهمی در معیشت روستاییان

جدول ۱۵: مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از عملکردی دهیاری‌ها در بُعد اقتصادی با آزمون کروسکال والیس

متغیر	درجه آزادی	کای اسکوتر	سطح معناداری	میانگین روستاها							
				تازه آباد	چین سبلی	سیدلر	سلاق یلقلی	میرزاعلی یلقلی	سقریلقلی	قانقرمه	یلمه خندان
تشویق روستاییان به توسعه صنایع دستی	۷	۵/۹۲۳	۰/۵۴۹	۱۸۲/۵۰	۱۷۵/۹۸	۱۵۲/۷۷	۱۵۶/۹۷	۱۵۵/۱۹	۱۸۷/۴۰	۱۷۷/۰۵	۱۴۵/۹۰
تشویق روستاییان به بازاریابی محصولات کشاورزی	۷	۱۰/۷۶۳	۰/۱۴۹	۱۸۶/۵۰	۱۶۵/۸۳	۲۳۹/۶۲	۱۶۹/۶۸	۱۶۵/۳۶	۱۶۰/۳۰	۱۸۰/۹۷	۱۴۵/۰۷
تشویق روستاییان به بازاریابی محصولات دامی	۷	۵/۲۵۷	۰/۶۳۹	۱۵۳/۲۵	۱۵۷/۶۷	۱۶۳/۲۳	۱۵۵/۱۵	۱۵۶/۶۷	۱۸۲/۰۵	۱۸۱/۴۴	۱۵۱/۳۹
تشویق به ارائه محصولات به صورت آنلاین	۷	۵۶/۳۶۹	۰/۰۰۰	۱۴۷/۲۵	۱۸۳/۴۸	۱۶۴/۰۴	۹۴/۱۸	۹۴/۶۰	۱۸۱/۵۷	۱۵۳/۱۸	۱۷۸/۳۶
تنظیم و ارائه بودجه سالانه	۷	۶۵/۱۹۷	۰/۰۰۰	۱۰۳/۸۸	۱۷۹/۹۰	۱۴۷/۱۲	۹۵/۳۱	۹۴/۳۳	۱۹۲/۸۳	۱۸۷/۹۵	۱۸۹/۹۰
تلاش در وصول عوارض	۷	۹/۶۲۵	۰/۲۱۱	۱۲۴/۵۶	۱۷۳/۴۶	۱۲۷/۳۵	۱۴۵/۹۵	۱۴۷/۱۷	۱۷۴/۰۸	۱۴۹/۱۳	۱۴۹/۹۵
جذب سرمایه‌گذاری به محیط روستایی	۷	۴۵/۰۰۳	۰/۰۰۰	۷۴/۰۰	۲۰۴/۳۵	۱۵۸/۵۸	۱۲۶/۲۷	۱۲۵/۶۷	۱۷۹/۶۰	۱۷۵/۵۲	۱۴۵/۵۰
حمایت از سرمایه‌گذاران ساکن در روستا	۷	۶۷/۰۱۱	۰/۰۰۰	۱۵۷/۶۳	۲۰۱/۳۸	۱۵۷/۷۷	۹۵/۵۱	۹۸/۳۱	۱۹۷/۹۵	۱۵۶/۵۷	۱۷۱/۷۲
ایجاد اشتغال و گسترش فعالیت‌های تولیدی روستا	۷	۲۸/۹۹۱	۰/۰۰۰	۹۸/۵۰	۱۹۸/۲۹	۱۷۷/۱۵	۱۳۹/۸۳	۱۴۱/۸۷	۱۴۷/۲۳	۱۵۰/۰۰	۱۸۴/۵۸
درآمدزایی برای روستا	۷	۳۷/۱۲۲	۰/۰۰۰	۶۷/۰۰	۱۹۰/۸۵	۱۸۷/۰۴	۱۲۴/۶۰	۱۲۷/۶۰	۱۹۸/۳۸	۱۶۴/۹۸	۱۷۲/۲۶
شناسایی زمینه‌های اشتغال برای روستاییان	۷	۲۹/۲۸۰	۰/۰۰۰	۱۲۰/۰۶	۲۰۱/۲۴	۱۸۸/۶۵	۱۵۱/۷۷	۱۴۹/۰۱	۱۵۵/۳۰	۱۳۸/۲۲	۱۴۱/۱۴

و قرارگیری در مسیر ارتباطی باعث رونق فعالیت‌های اقتصادی این روستاها مانند سقریلقلی به خاطر حجم زیاد کارگاه‌های تولیدی گردیده است. در این راستا یکی از چالش‌های اصلی تمامی نهادهای محلی داشتن منابع مالی کافی و پایدار برای ارائه خدمات است. اگرچه منابع مالی چندی برای دهیاری‌ها پیش‌بینی شده اما لازم است تا با انجام پژوهش‌های لازم منابع درآمدی دیگری که پایدار باشند متناسب با ظرفیت محلی شناسایی و تعریف شوند. بهره‌وری بهینه از منابع با افزایش دانش‌های تخصصی، استفاده از فن‌شناختی‌های مؤثر و تعمیر و نگهداری مناسب از

مقایسه میزان رضایتمندی ساکنان نواحی روستایی از عملکرد دهیاری‌ها در ابعاد اقتصادی نشان می‌دهد که در بین روستاهای مورد مطالعه به جز متغیر تشویق روستاییان به توسعه صنایع دستی، تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات کشاورزی، تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات دامی و تلاش در وصول عوارض تفاوت معنادار در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. نتایج بیانگر آن است که در متغیرهای اقتصادی روستاهایی برتری دارند که اولاً جمعیت بیشتری نسبت به سایر روستاها دارند مانند چین‌سبلی و همچنین موقعیت جغرافیایی

ابزارهایی است که می‌تواند هزینه‌های دهیاری‌ها را کاهش دهد. تعریف و عملیاتی ساختن این ابزارها نیازمند مطالعات تخصصی است که باید انجام گیرد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

امروزه توسعه پایدار روستایی در ابعاد مختلف از مهم‌ترین و حساس‌ترین معضلات و چالش‌های برنامه‌ریزان توسعه روستایی است لذا بر همین اساس، ایجاد دهیاری‌ها در روستاها را می‌توان در تاریخ توسعه پایدار روستایی ایران نقطه عطفی به شمار آورد. کیفیت و اثربخشی مدیریت و عملکرد دهیاری عامل تعیین‌کننده و حیاتی در تحقق توسعه و رفاه جامعه روستایی است بنابراین این پژوهش با هدف رضایتمندی روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها صورت گرفته است. توانمندسازی به عنوان یکی از ابزارهای سودمند ارتقاء کیفی تلقی می‌گردد که توانمندسازی دهیاران می‌تواند تأثیر زیادی در ارتقاء سطح آگاهی و دانش علمی و شغلی آنها بگذارد. دهیاران اگر به دانش شغلی، علمی و تخصصی مجهز باشند می‌توانند نقش بسزایی در توسعه روستایی ایفا کنند. نتایجی که از این پژوهش به دست آمد بیانگر آن است که ارزیابی عملکرد دهیاران با ابعاد بررسی شده تفاوت معناداری در بین روستاها وجود دارد. در بعد اجتماعی بالاترین میانگین به تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی و کمترین میانگین به ایجاد موسسات خیریه و صندوق‌های قرض‌الحسنه، در بعد کالبدی نیز بیشترین میانگین به جمع‌آوری منظم زباله و پسماند و کمترین میانگین به عدم رسیدگی به سرویس‌های بهداشتی عمومی، در بعد زیست محیطی نیز بالاترین میانگین به رضایت از بهداشت ساکنان و تشریک مساعی با وزارت بهداشت و درمان و کمترین میانگین به مقابله با حیوانات مودی، در بعد اقتصادی بالاترین میانگین به تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات دامی و کمترین میانگین به ارائه محصولات به صورت بازاریابی الکترونیکی اختصاص یافته است. با عنایت به یافته‌های تحقیق می‌توان ادعان نمود که اکثر روستاییان از وظایف دهیاری‌ها اطلاع درستی نداشتند اما در

روستاهاى پرجمعیت، سطح رضایت در مجموع بالاتر از سایر روستاهاى کم‌جمعیت‌تر بوده است. از طرفی پشتیبانی مردم نکته کلیدی است یعنی اگر رضایتمندی مردم نباشد دولت هر قدر سرمایه‌گذاری کند نهاد دهیاری پایدار نمی‌ماند. بر اساس یافته‌ها، فعالیت دهیاری‌ها در ابعاد مورد نظر گسترده نبوده و فاصله زیادی بین نیازها و آنچه صورت گرفته، وجود دارد. با توجه به این‌که در نواحی روستایی ابعاد اقتصادی مهم‌ترین رکن رسیدن به توسعه پایدار روستایی است با افزایش حیطه کاری و اختیارات متناسب به مدیران روستایی و دادن امکانات و اعتبارات کافی می‌توان رفع نیازهای معیشتی خانوارهای روستایی را در اولویت قرار داد. با ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و اشتغال‌زایی در بُعد اقتصادی، حس رقابت در میان ساکنان روستایی از طریق کارآفرینی زنده می‌گردد و روستاییان را متوجه توانایی‌ها و امکانات بالقوه و بالفعل می‌نماید، لذا باید در زمینه بهبود فضای کسب و کار، کوتاه کردن فرایندها و در کاهش هزینه و مدت زمان انجام کار جدیت لازم را از طریق ایجاد زیرساخت‌ها به منظور بهره‌گیری از فناوری‌های نوین به خصوص فناوری اطلاعات و ارتباطات در کارآفرینی و اشتغال‌زایی که امروزه در دنیا شاهد آن هستیم می‌توان فرصت‌های شغلی زیادی ایجاد کرد. در بُعد اجتماعی نیز هر چه ارتباط دهیار با مردم بیشتر بوده؛ میزان رضایتمندی به طور محسوسی افزایش یافته است به خصوص متغیر رسیدگی به مساجد و بازسازی آن میزان رضایت بالایی در کل روستاها مشاهده می‌گردد که دهیاران ضمن ارتباط نزدیک با روستاییان به مسائل اعتقادی و دینی ساکنان توجه ویژه‌ای داشته‌اند. از طرفی نظارت دهیار بر اجرای مقررات بهداشتی در سطح روستاها، زمینه نظارت دستگاههای مسئول را نیز فراهم می‌کند. تنظیم و نگهداری معابر و انهار عمومی، مراقبت بر وضعیت بهداشتی گرمابه‌ها، نانویی‌ها و فروشگاههای مواد غذایی و بهداشتی؛ همچنین همکاری با مراکز بهداشتی و درمانی در جلوگیری از شیوع بیماری‌های انسانی و حیوانی واگیر و مشترک انسان و دام همگی

ابزارهایی است که می‌تواند هزینه‌های دهیاری‌ها را کاهش دهد. تعریف و عملیاتی ساختن این ابزارها نیازمند مطالعات تخصصی است که باید انجام گیرد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

امروزه توسعه پایدار روستایی در ابعاد مختلف از مهم‌ترین و حساس‌ترین معضلات و چالش‌های برنامه‌ریزان توسعه روستایی است لذا بر همین اساس، ایجاد دهیاری‌ها در روستاها را می‌توان در تاریخ توسعه پایدار روستایی ایران نقطه عطفی به شمار آورد. کیفیت و اثربخشی مدیریت و عملکرد دهیاری عامل تعیین‌کننده و حیاتی در تحقق توسعه و رفاه جامعه روستایی است بنابراین این پژوهش با هدف رضایتمندی روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها صورت گرفته است. توانمندسازی به عنوان یکی از ابزارهای سودمند ارتقاء کیفی تلقی می‌گردد که توانمندسازی دهیاران می‌تواند تأثیر زیادی در ارتقاء سطح آگاهی و دانش علمی و شغلی آنها بگذارد. دهیاران اگر به دانش شغلی، علمی و تخصصی مجهز باشند می‌توانند نقش بسزایی در توسعه روستایی ایفا کنند. نتایجی که از این پژوهش به دست آمد بیانگر آن است که ارزیابی عملکرد دهیاران با ابعاد بررسی شده تفاوت معناداری در بین روستاها وجود دارد. در بعد اجتماعی بالاترین میانگین به تکمیل و بازسازی اماکن مذهبی و کمترین میانگین به ایجاد موسسات خیریه و صندوق‌های قرض‌الحسنه، در بعد کالبدی نیز بیشترین میانگین به جمع‌آوری منظم زباله و پسماند و کمترین میانگین به عدم رسیدگی به سرویس‌های بهداشتی عمومی، در بعد زیست محیطی نیز بالاترین میانگین به رضایت از بهداشت ساکنان و تشریک مساعی با وزارت بهداشت و درمان و کمترین میانگین به مقابله با حیوانات مودی، در بعد اقتصادی بالاترین میانگین به تشویق روستاییان به توسعه و بازاریابی محصولات دامی و کمترین میانگین به ارائه محصولات به صورت بازاریابی الکترونیکی اختصاص یافته است. با عنایت به یافته‌های تحقیق می‌توان ادعان نمود که اکثر روستاییان از وظایف دهیاری‌ها اطلاع درستی نداشتند اما در

همکاران، مطیع‌ی لنگرودی و همکاران، خواجه‌شاهکوهی و همکاران؛ ریاحی و کرمی‌نسب، رضوانی و همکاران؛ مطابقت دارد.

در ادامه پیشنهاداتی برای بهبود عملکرد دهیاری‌ها ارائه می‌گردد:

- بازنگری در وظایف دهیاری‌ها تا شیوه قدرت اجرایی دهیاران افزایش و تعامل دهیاران با نهادهای دولتی شفاف‌تر گردد.
- ارائه گزارش و اطلاع‌رسانی منظم به روستاییان در مورد اقدامات انجام شده تا اعتماد و مشارکت روستاییان افزایش یابد.
- انتخاب دهیاران بر اساس مؤلفه‌های رفتار سازمانی بر اساس آموزش‌های لازم و توانمندی کافی برای فهم رفتار روستاییان و قدرت پیش‌بینی رفتارهای آتی روستاییان در شرایط مختلف.
- دهیاری‌ها با کمک مراکز علمی نسبت اجرای طرح‌های درآمدزا، وصول بهای خدمات اقدام نموده تا زمینه خودکفایی دهیاری‌ها فراهم شده و در انتظار کمک‌های دولتی نباشند.
- ضرورت آموزش مناسب به دهیاران با لحاظ ظرفیت ذاتی، مشارکت مردم و تقویت روحیه تعاون باشد.
- تشکیل تعاونی‌های تولیدی روستا و راه‌اندازی مؤسسه‌های قرض‌الحسنه در سطح روستاها برای حمایت از تولیدات محلی و ایجاد انگیزه اقتصادی برای مردم.
- استفاده بهینه از متخصصان واقعی در امر مدیریت روستایی به‌خصوص فارغ‌التحصیلان بومی.
- تشکیل هیات‌های اندیشه‌ورز روستایی در جهت ایجاد بستری برای مشارکت روستاییان در اداره امور محلی.

از اموری است که دهیاران در جهت تأمین بهداشت محیط روستا و ارتقای کیفیت زندگی روستاییان صورت می‌دهند. از طرفی باید در نظر داشت بسیاری از وظایف محول شده خارج از توان و ظرفیت دهیاری‌هاست لذا جا دارد این وظایف مجدد مورد بازنگری جدی‌تر قرار گیرد. با توجه به آن که بسیاری از روستاهای کم‌جمعیت نیز، شورای اسلامی و دهیاری دارند، احتمال آن که افرادی با سطح سواد و توانایی مدیریتی و اجرایی کم به عنوان دهیار انتخاب شوند بالاست. در روستاهای با جمعیت زیاد نیز به دلیل مهاجرت اقشار تحصیل کرده و یا به دلیل دشواری بر عهده گرفتن مسئولیت دهیاری، بسیاری از افراد توانمند حاضر به پذیرش این مسئولیت نیستند. می‌توان این مشکل را به ضعف نیروی انسانی روستاها و برنامه‌ریزی‌های سازمان دهیاری‌ها نسبت داد و عامل ایجاد آن را در حوزه اجرایی و برنامه‌ریزی در نظر گرفت. سازمان‌های مربوط مانند دهیاری‌های کشور موظف‌اند تا بیشترین تلاش خود را برای ارتقای توانایی‌های دهیاران به کار گیرند. اکثر روستاهای دارای سکنه، شورای اسلامی روستا دارند که اعضای آن از بین اهالی روستا انتخاب می‌شوند، اما یافتن افرادی که برای قانون‌گذاری و تصمیم‌گیری سنجیده در حوزه‌های اجرایی و بودجه‌ریزی، تخصص کافی داشته باشند، دشوار است؛ به همین سبب یکی از مشکلات جدی شوراهای اسلامی روستاها سواد ناکافی و تخصص کم اعضای آنها در حوزه مدیریت روستاست. به نظر می‌رسد تأمل و بررسی بیشتر درباره حفظ یا تغییر ساختار فعلی شوراهای روستا و همچنین آموزش اعضای آنها راه حل‌های مؤثری در این زمینه باشند. نتایج این پژوهش در ابعاد اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و اقتصادی با یافته‌های فال‌سلیمان و

منابع

شهرستان آران و بیدگل، پژوهش‌های روستایی، دوره چهارم، شماره دوم، تابستان، صص ۲۷۶-۲۴۹.

۳. بدری، سیدعلی. مسعود انبارلو و زهرا ملک جعفریان. ۱۳۹۷. نقش میزان آگاهی دهیاران از قوانین و مقررات در ارتقاء مدیریت مطلوب روستایی (مورد مطالعه: شهرستان آران و بیدگل، پژوهش‌های روستایی، دوره چهارم، شماره دوم، تابستان، صص ۲۷۶-۲۴۹).

۱. افراخته، حسن. ۱۳۸۸. مدیریت روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات گنج هنر، تهران.
۲. بدری، سیدعلی. سعیدرضا اکبری‌ان رونی‌زی و محمدجواد قصابی. ۱۳۹۲. نقش مدیریت محلی در توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی:

۱۲. رضوانی، محمدرضا. ۱۳۸۳. مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، چاپ اول، تهران، انتشارات قومس.
۱۳. رضوانی، محمدرضا. سمیه محمدی و صدیقه پیری. ۱۳۹۲. ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها با استفاده از مدل چارچوب عمومی ارزیابی CAF، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، بهار، شماره هشتاد و سوم، تهران، صص ۲۱۶-۱۹۹.
۱۴. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. حمداله سجاسی قیداری و جمشید عینالی. ۱۳۸۶. نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار، روستا و توسعه، دوره دهم، شماره دوم، تابستان، صص ۳۰-۱.
۱۵. ریاحی، وحید و صدیقه کرمی نسب. ۱۳۹۲. ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه کالبدی، فضایی سکونتگاه‌های روستایی، مطالعه موردی: کردیان شهرستان جهرم، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال سوم، شماره دوازدهم، زمستان، مردودشت، صص ۷۰-۶۱.
۱۶. سربرقی مقدم، تکتم. خدیجه بوزرجمهری و مریم قاسمی. ۱۳۹۵. ارزیابی عملکرد دهیاران در فرآیند توسعه پایدار روستایی از دیدگاه روستائیان (مورد مطالعه: بخش طرقيه شهرستان بینالود)، آمایش جغرافیایی فضا، سال ششم، شماره نوزدهم، صص ۱۳۶-۱۱۹.
۱۷. طالب، مهدی. ۱۳۷۶. مدیریت روستایی در ایران، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۸. طالب، مهدی و موسی عنبری. ۱۳۷۵. جامعه‌شناسی روستایی با تأکید بر ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۹. فال‌سلیمان، محمود. حجت‌اله صادقی و محمود مرادی. ۱۳۹۱. بررسی و ارزیابی عملکرد دهیاران در فرآیند مدیریت و توسعه روستایی، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان بیرجند، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره یکم، مشهد، صص ۹۵-۷۳.
۲۰. فیروزآبادی، سیداحمد و حسین ایمانی جاجرمی. ۱۳۹۱. وضعیت رضایت روستائیان و عوامل مرتبط با آن از عملکرد دهیاری‌ها - مطالعه موردی: روستاهای استان قزوین، پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره یک، تهران، صص ۹۱-۶۱.
۲۱. فیروزنیا، قدیر و عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری. ۱۳۸۲. جایگاه روستا در فرآیند توسعه ملی از دیدگاه صاحب نظران، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی ایران.
- شهرستان طارم)، جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره بیست و چهارم، شماره شصت و ششم، زمستان، صص ۹۴-۶۷.
۴. برقی، حمید و یوسف قنبری. ۱۳۹۶. بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر عملکرد دهیاران نواحی روستایی شهرستان اصفهان، روستا و توسعه، دوره بیستم، شماره یک، بهار، صص ۱۲۲-۱۰۳.
۵. برقی، حمید. یوسف قنبری و علی افشاری‌پور. ۱۳۹۳. ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه اقتصاد نواحی روستایی از دیدگاه ساکنان، برنامه‌ریزی فضایی، سال چهارم، شماره چهارم، اصفهان، صص ۱۰۴-۸۷.
۶. تقدیسی، احمد. فرشاد سوری و اسکندر صیدیایی و زینب کاظمی. ۱۳۹۰. بررسی و تحلیل میزان عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی؛ مورد پژوهش: بخش کونانی شهرستان کوه‌دشت، مدیریت شهری، پاییز و زمستان، شماره بیست و هشتم، تهران، صص ۱۷۴-۱۵۷.
۷. حیدری‌ساریان، وکیل و علی مجنونی. ۱۳۹۵. بررسی نقش ظرفیت‌سازی اجتماعی بر میزان مشارکت روستائیان در فعالیت‌های عمرانی؛ مطالعه موردی: شهرستان بناب، آمایش جغرافیایی فضا، دوره ششم، شماره نوزدهم، صص ۱۰۴-۸۹.
۸. حیدری‌ساریان، وکیل. علی مجنونی توتاخانه و مجتبی مفرح بناب. ۱۳۹۴. بررسی و تحلیل رضایت‌مندی روستائیان از کیفیت خدمات دهیاری‌ها با بهره‌گیری از مدل تحلیل شکاف: مورد مطالعه شهرستان بناب، توسعه محلی (روستائی - شهری)، دوره هفتم، شماره دوم، پاییز، صص ۲۹۸-۲۷۷.
۹. خواجه‌شاهکوهی، علیرضا. فرشاد سوری و شهرام مهدوی. ۱۳۹۱. عوامل مؤثر بر میزان رضایتمندی روستائیان نسبت به عملکرد دهیاران: مطالعه موردی بخش کونانی شهرستان کوه‌دشت، روستا و توسعه، بهار، دوره پانزدهم، شماره یک، تهران، صص ۴۱-۲۳.
۱۰. خواجه‌شاهکوهی، علیرضا. بهمن صحنه و اسماعیل مهاجر و سیدمحمد موسوی. ۱۳۹۵. امکان‌سنجی توسعه اکوتوریسم در روستاهای کوهستانی شهرستان علی‌آباد کتول، آمایش جغرافیایی فضا، دوره ششم، شماره بیست و یکم، صص ۲۱۲-۱۹۳.
۱۱. دربان‌آستانه، علی‌رضا. ۱۳۸۹. مدیریت روستایی در برنامه چهارم، دهیاری، سال سوم، شماره پانزدهم، صص ۲۲-۱۴.

33. Lawal, Tolu. 2014, Local Government and Rural Infrastructural Delivery in Nigeria. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 4(4): 139-147.
34. Pagiola, Stefano, Rios, Ana. R. Arcenas, Agustin. 2007. Poor household participation in payments for environmental services: Lessons from the silvopastoral project in Quindío, Colombia. Munich, Germany: University Library of Munich, MPRA Paper 4794.
35. Mullan, Katrina & Kontoleon, Andreas 2012. Participation in Payments for Ecosystem Services programmes: accounting for participant heterogeneity, *Journal of Environmental Economics and Policy*, 1:3, 235-254, DOI: 10.1080/21606544.2012.714968
36. Rashidpour, L., Farajollah Hosseini, S.J., and Mirdamadi, S.M. 2011. Local community based management as a good governance approach to rural poverty reduction and sustainable development in Iran. *American-Eurasian Journal of Agriculture and Environmental Science*, 10(2): 174-179.
37. Schneiderman, A.M. 2006. Juggling Balanced Scorecard Metrics, available at. http://www.schneiderman.com/The_Art_of_PM/juggling_Metrics/juggling_metrics.htm
38. Zbinden, Simon & Lee, David. R. 2005, Paying for Environmental Services: An Analysis of Participation in Costa Rica's PSA Program. *World Development*, 33(2): 255-272. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2004.07.012>
39. Skinner, Mark W., Joseph, Alun E., and Kuhn. Richard G. 2003. Social and environmental regulation in rural China: bringing the changing role of local government into focus. *Geoforum*. 34(2): 267-281.
40. Wauters, E., Biolders, Ch., Poesen, J., Govers, G. and Mathijs, E. 2010. Adoption of soil conservation practices in Belgium: An examination of the theory of planned behaviour in the agri-environmental domain. *Land Use Policy*. 27. 86-94. [10.1016/j.landusepol.2009.02.00](https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2009.02.00)
۲۲. قربانی، معصومه و لاوین رضائی. ۱۳۹۶. بررسی ابعاد مشارکت مدیریت محلی در ایران؛ واقعیت‌ها، چالش‌ها و موانع، دهیاری‌ها، شماره چهل و هشتم، صص ۱۹-۲۳.
۲۳. مرکز آمار ایران. ۱۳۹۵. سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
۲۴. مطیعی‌لنگرودی، سیدحسین. ۱۳۸۲. برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
۲۵. مهدوی، مسعود و علی‌اکبر نجفی‌کانی. ۱۳۸۴. دهیاری‌ها، تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره پنجاه و سوم، پاییز، تهران، صص ۲۱-۳۹.
26. Atchoarena, David. Gasperini, Lavinia. 2003, Education for Rural Development: Towards New Policy Response. Rome and Paris: FAO, UNESCO.
27. Ayuk, Elias. T. 1997. Adoption of agroforestry technology: The case of live hedges in the Central Plateau of Burkina Faso. *Agricultural Systems*, 54: 189-206. [https://doi.org/10.1016/S0308-521X\(96\)00082-0](https://doi.org/10.1016/S0308-521X(96)00082-0).
28. Drakakis, D. and Smith, D. 1995. Third world cities: sustainable urban development. *Urban Studies*, 32(5): 659-678.
29. Kakumba, Umar. 2010, Local government citizen participation and rural development: reflections on Uganda's decentralization system. *International Review of Administrative Sciences*, 76(1): 171-186.
30. Kosoy, Nicolás. Corbera, Esteve. Brown, Kate. 2008. Participation in Payments for Ecosystem Services: Case Studies from the Lacandon Rainforest, Mexico. *Geoforum*. Volume 39. 2073-2083. [10.1016/j.geoforum.2008.08.007](https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2008.08.007).
31. Knowler, Duncan. Bradshaw, Ben. 2007, Farmers' adoption of conservation agriculture: A review and synthesis of recent research. *Food Policy*, 32(1): 25-48. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2006.01.003>.
32. Langpap, Christian. 2004, Conservation incentives programs for endangered species: An analysis of landowner participation. *Land Economics*, 80(3): 375-388. [doi:10.2307/3654727](https://doi.org/10.2307/3654727).